

Šiaulių r. Gruzdžių lopšelio-darželio
„Puriena“

Išimokyklinio ugdymo programa

„PAŽINIMO TAKELIU“

PRITARTA

Šiaulių rajono savivaldybės mero

2025 m. liepos 14 d. potvarkiu Nr. M-546

PATVIRTINTA

Šiaulių r. Gruzdžių lopšelio-darželio „Puriena“

direktoriaus 2025 m. liepos 29 d.

įsakymu Nr. V-108 (1.7)

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„PAŽINIMO TAKELIU“

Gruzdžiai
2025

TURINYS

I skyrius. Bendrosios nuostatos.....	4
II skyrius. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	7
III skyrius. Tikslas, uždaviniai, ugdymo(si) rezultatai.....	8
IV skyrius. Ugdymosi turinys, procesas ir aplinkos.....	9
V skyrius. Vaikų ugdymo(si) pažanga, ugdymo(si) tęstinumas.....	38

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

Šiaulių r. Gruzdžių lopšelio-darželio „Puriena“ (toliau – lopšelis-darželis) ikimokyklinio ugdymo programa „Pažinimo takeliu“ (toliau – programa) nustato ikimokyklinio ugdymo tikslą, uždavinius, principus, programos įgyvendinimo būdus, ugdymo(si) turinio gaires, vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimą. Programa parengta vadovaujantis „Ikimokyklinio ugdymo programos gairėmis“, patvirtintomis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023-09-04 įsakymu Nr. V-1142 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programos gairių patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Geros mokyklos koncepcija, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983, Universalaus dizaino mokymuisi gairėmis. Programa grindžiama visapusiško ugdymo(si) idėjomis, žaidimu ir patirtine veikla, universalaus dizaino mokymuisi prieiga.

Lopšelio-darželio veikla remiasi konstruktyvistine (Žano Pjažė) ir Frėbelio pedagogikos raidos teorijomis. Vaikai, drauge su mokytoju, kuria ugdymosi kontekstus, konstruoja naujas ugdymosi patirtis. Ugdytiniai kuria savo žinias ir pasaulio suvokimą per žaidimus, patirtines veiklas, keičiant ugdymosi aplinkas. Mokytojai organizuoja aplinką, kurioje galima įgyti daug konkrečių patirčių ir kartu su vaikais nuolatos mokosi. Kiekvienas vaikas yra unikalus, todėl vaiko mokymosi pradžia yra tai, ką jis gali, o ne tai, ko negali. Vaikai mokosi patys, aktyviai veikdami ir geriau suvokdami savo mokymąsi.

Lopšelyje-darželyje pripažįstame prigimtinius kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumus, užtikriname visavertę įtrauktį kokybiškai įgyvendindami esmines ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptis. Taikydami universalaus dizaino mokymuisi prieigą vadovaujamės esminėmis nuostatomis: vaikų įvairovė yra natūralus reiškiny, ji yra nuspėjama, mokymosi barjerai yra ugdymo aplinkoje. Ugdymo(si) procesą praturtiname priemonių, ugdymo būdų, kitomis laikinomis paramos priemonėmis, sudarant bebarjerę ugdymo aplinką, kurią kuria mokytojai, specialistai, lopšelio-darželio vadovai.

Vaikų ugdymasis grindžiamas požiūriu į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

vaiko orumas – kiekvieno vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;

vaiko gerovė – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;

lygiavertis dalyvavimas – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese ir pašalinant ugdymosi kliūtis;

saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;

lygiateisiškumas ir teisingumas – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai vystyti ir reikšti savo potencines galias nepriklausomai nuo priežasčių, susijusių su lytimi, sveikata, socialine ir kultūrine padėtimi; minimizuojamos atskirties ir diskriminavimo galybės, atstovaujama vaikų teisėms lopšelyje-darželyje ir už jo ribų;

pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;

bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymasis;

kultūrinis tapatumas – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį ir kūrėją ir pozityviai priimti kitų kultūrų savitumą.

Vaikai ir jų poreikiai

Lopšelyje-darželyje ugdomi skirtingos asmeninės patirties, socialinės padėties, įvairių unikalių poreikių vaikai. Lopšelyje-darželyje užtikrinamas sklandus perėjimas nuo šeimos aplinkos į ankstyvąjį, ikimokyklinį bei priešmokyklinį ugdymą, padedant vaikui prisitaikyti prie naujų ugdymosi etapų ir aplinkų. Kiekvienam vaikui siekiame užtikrinti aktualius poreikius:

žaidimo – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaikų kultūrą;

saugumo – jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia;

draugysčių – jaustis priimtam, pajusti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, paramą, turėti draugų;

komunikavimo – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu ir kt.);

pažinimo džiaugsmo – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti;

kūrybinės saviraiškos – tyrinėti ir atrasti unikalias savo kūrybines galias per įvairias veiklas.

Skatinami vaikų autentiški sumanymai, kuriami palankūs ugdymo(si) kontekstai veikti, išreikšti save skirtingai. Kuriant įvairiapusės veiklos galimybes, vaiko iniciatyva yra svarbiausia, mokytojas – stebėtojas, pagalbininkas, patarėjas, vaiko patyrimo turtintojas. Vaikas su mokytoju veikia drauge, palaikomas dialoginis veiksmas, mąstymas ir kūryba drauge, mokytojui sekant vaiko iniciatyvą.

Lopšelyje-darželyje vaikų poreikiai tenkinami taikant įtraukties principus. Grupėse integruotai ugdomi vaikai, turintys nedidelių, vidutinių, didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Vaikams pagalbą teikia pagalbos vaikui specialistai, mokinio padėjėjai, pritaikoma ugdymo(si) aplinka, ugdymui(si) reikalingos priemonės. Pagal poreikį, vadovaujantis Šiaulių rajono švietimo pagalbos tarnybos rekomendacijomis, mokytojų, specialistų ir tėvų komanda rengia individualius pagalbos vaikui planus, pagal vaiko galias pritaikoma ikimokyklinio ugdymo programa.

Nemiegantiems vaikams sudarytos sąlygos poilsio organizavimui.

Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Tėvai (globėjai) – svarbiausi vaikų ugdytojai. Vaiko šeima – aktyvi pagalbininkė puoselėjant individualias vaiko galias, dalyvauja vaiko ugdymo ikimokyklinėse grupėse procese kaip partneriai. Nuolat tariamės dėl individualių vaiko ugdymosi poreikių ir galių, kylančių problemų sprendimo būdų, veiksmingų ugdymo metodų taikymo. Lopšelio-darželio paskirtis – bendradarbiaujant su šeima ugdyti vaiką, atsižvelgiant į tėvų (globėjų) lūkesčius ir vaikų poreikius. Bendravimas ir bendradarbiavimas su šeima grindžiamas abipuse pagarba, pasitikėjimu, lygiaverte dialogine partneryste. Visi su vaikų priežiūra ir ugdymu susiję klausimai sprendžiami komunikuojant, tariantis, konsultuojantis šeimoms ir lopšelio-darželio darbuotojams pagal jų atsakomybės ribas.

Atlikus apklausas apie ugdymo kokybę, paaiškėjo, jog tėvams (globėjams) svarbu, kad su jų vaikais dirbtų geros ir kūrybingos mokytojos, kurios pastebėtų kiekvieno vaiko individualumą ir galėtų sukurti sąlygas vaikų aktyviai ir įdomiai kasdieninei veiklai. Tėvams (globėjams) aktualu, kad lopšelyje-darželyje vaikas būtų saugus ir gerai jaustųsi, vaikų savarankiškumo, pasitikėjimo savimi skatinimas, kad vaikai išmoktų bendrauti su bendraamžiais, išklausyti, pasakoti, svarstyti. Priešmokyklinės grupės vaikų tėvams svarbu, kaip lopšelio-darželio mokytojai padės jų vaikui pasirengti mokyklai.

Tėvai (globėjai) į vaiko ugdymo procesą įsitraukia dalyvaudami projektinėse veiklose, dienoje „Pabūk mokytoja“, įsitraukdami į akcijas, išvykas ir edukacijas, dalyvauja savanoriškoje veikloje, prisideda prie ugdymo(si) aplinkos kūrimo. Pasitelkiamos įvairios bendradarbiavimo su šeima formos: atvirų durų dienos, grupės ir lopšelio-darželio susirinkimai, disputai, diskusijos, individualūs pokalbiai su tėvais, tėvų dalyvavimas lopšelio-darželio savivaldoje, elektroninis paštas, lopšelio-darželio internetinė svetainė, „Facebook“ paskyra, elektroninis dienynas.

Regiono ypatumai ir lopšelio-darželio savitumas

Lopšelis-darželis įsikūręs Gruzdžių miestelio pakraštyje, ramioje ir pakankamai atokioje nuo transporto judėjimo vietoje. Daugelį metų glaudžiai bendradarbiaujame su Šiaulių rajono V. Vitkausko viešosios bibliotekos Gruzdžių A. Griciaus padaliniu, Gruzdžių kultūros centru, praturtiname vaikų ugdymą patirtinėmis edukacinėmis veiklomis, įsitraukiama į parodas, renginius. Įgyvendinant patirtines, projektines veiklas, plėtojant vaikų socialinius įgūdžius, lankomasi Gruzdžių gimnazijoje, Gruzdžių seniūnijoje, VšĮ „Gamtos kišenėje“. Gruzdžių dvaro, senosios vaistinės, šv. Trejybės bažnyčios, Dargaičių kaimo autentika suteikia galimybes kultūrinės patirties įgijimui. Su Šiaulių rajono lopšeliais-darželiais įgyvendiname bendrus renginius, mokytojai keičiasi patirtimi organizuodami metodinius pasitarimus, forumus.

Lopšelio-darželio veikla orientuota į aktyvaus judėjimo, sveikatos tausojimo, socialinių-emocinių ugdymą. Priklausome sveikatą stiprinančių mokyklų tinklui, įgyvendiname sveikatos stiprinimo programą „Aukime sveiki“. Esame įsitraukę į Lietuvos vaikų ir jaunimo olimpinio ugdymo projektą „Olimpinė karta“, respublikinę ilgalaikę sveikos gyvensenos ugdymo programą „Sveikatiada“, Lietuvos neformaliojo švietimo agentūros organizuojamą projektą „Sveikata visus metus“. Siekiant geresnės vaikų emocinės savijautos visose grupėse integruojama socialinio-emocinio ugdymo programa „Kimochois“.

Siekdami pritaikyti ugdymą kiekvieno vaiko poreikiams ir interesams į ugdymo(si) procesą, kasdienės vaikų veiklas, žaidimus aktyviai integruojame STEAM (gamtamokslinio, technologinio, inžinerinio, meninio ir matematinio) ugdymo koncepciją.

Laikomės nuostatos, kad šiuolaikiniame vaiko ugdymo(si) procese ypatingai svarbu sudaryti sąlygas vaikui įgyti įvairios patirties patiemis aktyviai veikiant, dalyvaujant, kuriant kartu su kitais vaikais ir suaugusiais. Šiems poreikiams tenkinti išnaudojamos ne tik grupių patalpos, bet ir kitos lopšelio-darželio vidaus erdvės: sporto salė, „Atradimų kambarėlis“, „STEAM laboratorija“, „Kūrybinės dirbtuvėlės“, lauko erdvės: „Jausmučiai“, „Vaikystės sodas“, „Garsų pasaulis“, „Sveikatos žolynėlis“, „STEAM erdvė“, kiemo žaidimų aikštelės, miestelio aplinka. Visose grupėse įkurtos atsipalaidavimo / nusiramavimo erdvės. Ugdymo aplinkos kuriamos vadovaujantis universalaus dizaino principais.

Mokytojai

Lopšelyje-darželyje dirba kompetentingi mokytojai, gebantys kokybiškai ir inovatyviai ugdyti šiuolaikinį vaiką, puikiai išmanantys naujausias ugdymo strategijas. Mokytojai tiki vaiko natūraliomis galiomis augti ir ugdytis, pripažįsta ir gerbia skirtynes, pasiekimų įvairovę, kuria

galimybes skleisti vaiko individualumui. Mokytojai paremia vaikų iniciatyvas, parinkdami jiems aktualų turinį ir veiklas.

Mokytojai dalinasi gerąja darbo patirtimi su rajono ir respublikos mokytojais, atviri naujų ugdymo metodų ir formų paieškai, nuolat kelia kvalifikaciją dalyvaudami mokymuose, kursuose, seminaruose.

Su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais vaikais dirba logopedas, meninio ugdymo užsiėmimus veda meninio ugdymo mokytojas. Pagal poreikį grupėse dirba mokinio padėjėjai, kurie padeda vaikui visapusiškai įsitraukti į ugdymo(si) procesą, jaustis gerai ir pasitikėti savo galiomis.

II SKYRIUS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Lopšelio-darželio programa remiasi patirtimi pagrįsto žinojimo kūrimu, kuriame vaikas aktyviai dalyvauja. Organizuodami vaikų ugdymą vadovaujamės šiais principais:

- *Ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas.* Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui būdinga ugdymo(si) ir priežiūros vienovė. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalaikis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si).
- *Vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas.* Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raiškos.
- *Įtraukties principas.* Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę.
- *Žaismės principas.* Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla.
- *Sociokultūrinio kryptingumo principas.* Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei.
- *Integralumo principas.* Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas.
- *Kontekstualumo principas.* Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atvirose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo.
- *Vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas.* Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepiant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus.
- *Lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas.* Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną čia ir dabar momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdienei rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui.
- *Reflektyvusis ugdymo(si) principas.* Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsveria autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si).

- *Šeimos ir mokyklos partnerystės principas.* Mokykla ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrinant ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuriant susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Tėvai ir mokyklos darbuotojai pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.
- *Tęstinumo principas.* Atsižvelgiama į jau turimą vaiko patirtį, gebėjimus, individualias ugdymo perspektyvas ir sudaromos sąlygos vaikui pereiti iš vieno amžiaus raidos tarpsnio į kitą; nuo ugdymo šeimoje prie ugdymo ikimokyklinėje grupėje, o vėliau – prie ugdymo priešmokyklinėje grupėje.
- *Atsinaujinimo /inovatyvumo principas.* Ugdymo turinys nuolat atnaujinamas, derinamas su vaiko poreikiais, ugdymo tikslais ir uždaviniais. Ugdymo procese priimamos, įgyvendinamos vaikų, mokytojų, šeimų idėjos.

III SKYRIUS

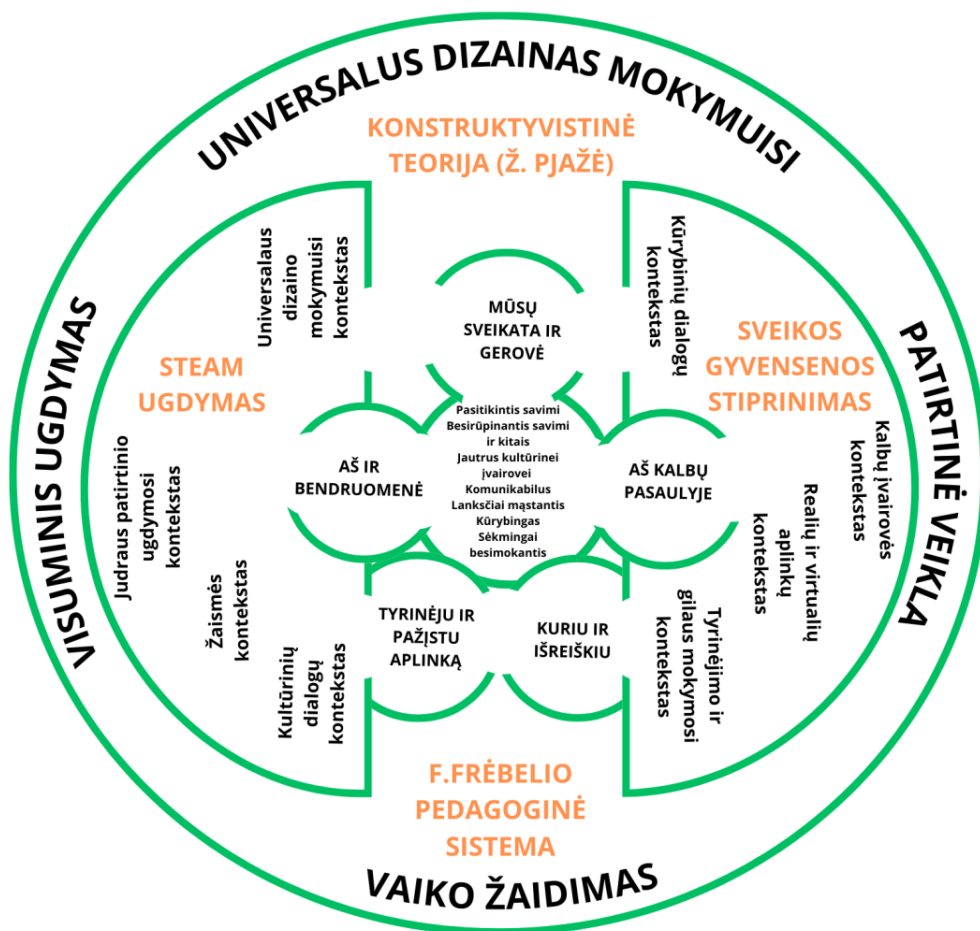
TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO(SI) REZULTATAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

1. Atpažinti ir atliepti kiekvieno vaiko prigimtines galias, ankstesnę patirtį, ugdymo(si) poreikius, kylančius iš asmenybės raidos tarpsnio ir sociokultūrinės aplinkos.
2. Užtikrinti aktyvų vaiko dalyvavimą ugdymo(si) procese, įgyvendinant ugdymą per žaidimą ir patirtinę veiklą, išlaikant balansą tarp kryptingos mokytojo organizuotos ir savaiminės vaiko veiklos, palaikant lėto ugdymo(si) idėją.
3. Saugoti ir stiprinti vaikų psichinę ir fizinę sveikatą, garantuoti jo saugumą, padėti adaptuotis naujoje ugdymo(si) aplinkoje, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikį.
4. Taikyti inovatyvias, prasmingą vaikų ugdymą(si) skatinančias formas, priemones, drauge su vaikais kurti lanksčius edukacinius kontekstus.
5. Sudaryti galimybes vaikams patirti ugdymosi sėkmę, skirtingais būdais pademonstruoti pasiekimus bei daromą pažangą, sistemingai fiksuoti, dokumentuoti, analizuoti, vertinti ir aptarti su tėvais (globėjais) ir kitais su vaiko ugdymu susijusiais asmenimis vaiko pasiekimus, pagal juos modeliuoti ugdymo turinį.
6. Kurti ir plėtoti pasitikėjimu ir pagarba, tvaria partneryste grindžiamą tikslingą bendradarbiavimą su tėvais (globėjais), švietimo pagalbos specialistais.

Vaikų pasiekimų plėtotė, vaikų ugdymo(si) turinys ir veiklos įgyvendinamos pasitelkiant penkias ikimokyklinio ugdymo(si) sritis: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“. Ikimokyklinio ugdymo(si) rezultatai yra vaikų raidos ir ugdymo(si) procese nuosekliai įgyjami bei plėtojami jų pasiekimai: vertybinės nuostatos, žinios bei supratimas ir gebėjimai. Pasiekimai suskirstyti į 18 pasiekimų sričių, kurių visuma laiduoja optimalią vaiko galių ūgtį: kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas, emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba, santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais, aplinkos pažinimas, matematinis mąstymas, skaitmeninis sumanumas, kalbų supratimas, kalbinė raiška, estetiškas suvokimas, meninė raiška, kūrybiškumas, tyrinėjimas, problemų sprendimas, gebėjimas žaisti, mokėjimas mokytis.

Konceptualus ugdymo modelis sukuria lanksčią, visapusišką ugdymo aplinką, kurioje kiekvienas vaikas gali augti ir tobulėti pagal savo individualius poreikius, galias ir gebėjimus. Ugdymo(si) centre yra vaikas ir 7 jo plėtojamos galios. Kiekviena vaiko raidą skatinanti visuminio ugdymo(si) sritis yra pritaikyta stiprinti ir ugdyti tam tikras vaiko galias, kurios būtinos siekiant visapusiško asmenybės vystymosi, per konkrečius vaiko pasiekimus. Mokytojas siekdamas plėtoti vaiko galias kuria kontekstus grupėje, lauke bei netradicinėse aplinkose.

IV SKYRIUS

UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS IR APLINKOS

Ikimokyklinio ugdymo(si) pagrindas lopšelyje-darželyje yra:

- *Visuminis ugdymas(is)* – vaikų emocinių, socialinių, fizinių, pažinimo, kalbos, kūrybos potencinių galių plėtojimas.
- *Universalus dizainas mokymuisi* – kiekvieno vaiko sėkmingą ugdymąsi laiduojanti įtraukaus ugdymo organizavimo prieiga. Visavertę įtrauktį užtikrina prigimtinių kiekvieno vaiko ugdymosi skirtumų pripažinimas ir kokybiškai įgyvendinamos esminės ugdymo(si) proceso modeliavimo kryptys: vaiko įsitraukimas į ugdomąją veiklą, sudominant ir sužadinant pozityvias

emocijas, gilėjantis supratimas, gaunant ir tyrinėjant informaciją įvairiais būdais bei įgytos patirties raiška, savarankiškai sugalvojant idėją, ją įgyvendinant, atspindint ar aptariant rezultata.

- *Vaiko žaidimas* – paties vaiko kuriama ir valdoma veikla, kuomet sutelkiamos visos jau įgytos patirtys ir plėtojamos galios. Lopšelyje-darželyje plėtojama visos bendruomenės žaidimo kultūra, skatinanti žaisti, kurti ir bendradarbiauti. Siekiama vaikų savarankiško žaidimo ir žaismingo ugdymo(si) vienovės bei darnos.

- *Patirtinė veikla* – vaiko ugdymasis darant, veikiant: pajaučiant, stebint, tyrinėjant, eksperimentuojant, modeliuojant, kuriant, komunikuojant, reflektuojant savo patirtis ir atradimus.

Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje ugdymo(si) srityje numatytos pasiekimų sritys, vertybinės nuostatos esminiai gebėjimai ir pateiktos ugdymo(si) gairės iš vaiko perspektyvos. Ikimokyklinio ugdymo turinys išdėstytas pagal tai, ko siekiama per tam tikrą amžiaus laikotarpį.

Ugdymosi sritis „Mūsų sveikata ir gerovė“

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio lopšelyje-darželyje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, buityje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradeda tinkamai naudotis stalo įrankiais. Suaugusiojo padedamas naudojami tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Laikosi susitarimų ir saugiai elgiasi lauko aikštelės įrenginiuose.	Išvardija, ko reikia valgyti daugiau, o ko mažiau, kad augtum sveikas, esant galimybei pirmenybę teikia sveikatai palankiems maisto produktams. Valgo savarankiškai, tvarkingai. Taisyklingai plaunasi rankas. Atsižvelgdamas į tai, ar jam šilta, ar šalta, nusirengia ar apsirengia drabužius. Rūpinasi savo asmeniniais ir bendrais daiktais grupėje: padeda į vietą, saugo, sutvarko. Savarankiškai ar priminus laikosi sutartų saugaus elgesio taisyklių grupėje, kieme, išvykose. Paaiškina saugaus elgesio su nepažįstamais žmonėmis, buitinais prietaisais, aštriais daiktais ir sveikatai pavojingomis medžiagomis taisykles, įvardija aplinkoje esančias nesaugias vietas. Paaiškina, kad jo kūnas priklauso tik jam, sako „stop“, „ne“ reaguodamas į jo privatumą pažeidžiantį elgesį. Paaiškina, kokių profesijų žmonės gali padėti ištikus nelaimei. Žino pagalbos telefono numerį.
Ugdymo(si) gairės	
Valgydami drauge su mokytoju ir kitais vaikais, girdėdami suaugusiųjų aiškinimus, žiūrindami knygeles, korteles, piešinius susipažįsta su sveikatai palankiu maistu. Matydami estetiškai patiektą, skleidžiantį šviežią kvapą maistą, jį skanaudami ir nuolat girdėdami vaisių, daržovių bei kitų maisto produktų pavadinimus, kaupia atitinkamą žodyną. Įvairių žaislų apsčioje	Aiškinasi, klauso skaitomų tekstų, komentarų apie sveiko maisto naudą, sužino, ką valgyti yra naudingiau sveikatai. Tyrinėja sveiko maisto piramidę, dėlioja savo dienos meniu iš kortelių su sveiko maisto produktais, dėlioja mąstymo žemėlapius (sveika – nesveika), patys vieni kitiems aiškina, kuris maistas palankus sveikatai, o kuris – ne, savo nuomonę argumentuoja. Žaisdami „kavinę“, „restoraną“, kuria mėgstamų ir netikėtų patiekalų receptus, sudaro

aplinkoje, grupėje įrengtoje „virtuvėje“ žaidžia režisūrinius maisto gaminimo žaidimus. Kasdienio valgymo metu mokosi valgyti savarankiškai, naudotis stalo įrankiais ir pasirinkti, su koku stalo įrankiu valgyti skirtingą maistą. Ugdosi dienos ritmo (aktyvumo ir poilsio derinimo) pajautą, kai kasdienių veiklų metu yra mokytojo skatinami atpažinti kūno siunčiamus signalus: gerą nuotaiką, žvalumą, energingumą, dėmesingumą arba nuovargį, mieguistumą, irzlumą, negalėjimą susikaupti. Mokosi suprasti paveikslėliais sudėliotą savo grupės dienvartę, stebėti ir pasitikrinti, kas šią dieną jau įvyko, kas dar įvyks. Tyrinėja savo judėjimo ir poilsio ritmą, paveikslėliais dėliodami savo veiklų eilę ir žymėdami, ar tai buvo aktyvi, ar rami veikla. Susipažįsta su higienos reikmenimis, ugdosi kūno priežiūros įgūdžius, kai patys, mokytojo skatinami, drąsinami, pamokomi, padedami, prausia veidą, rankas ir nusišluosto, susišukuoja plaukus, nusirengia ir bando tvarkingai sudėti drabužius ir pan. Rūšiuoja daiktus, tvarko žaislus, padedami suaugusiųjų, arba savarankiškai pažaidę padeda žaislus į vietą. Drauge su suaugusiuoju mokosi saugiai žaisti, atsargiai elgtis su buities daiktais.	menu, imituoja maisto gaminimo procesus. Ištraukia į sveikų ir skanių gėrimų bei užkandžių gamybą: mokosi suprasti ir patys kurti receptus, plauna, sveria, uosto, dalina, pjausto, maišo, skanauja, pavadina bei gėrasi estetiniu įspūdžiu. Iš skaitomų tekstų, paveikslėlių ir mokytojo komentarų sužino, kodėl negalima valgyti neskaniai, įtartinais kvepiančio, kito žmogaus nebaigto valgyti, gyvūno aplaižyto maisto. Vienas kitą padrąsina valgyti įvairų maistą, ragauja naujus, jiems nežinomus maisto produktus, susipažįsta su įvairiais skoniais, dalinasi mintimis ir žymi, kas kam skanu / neskanu. Tyrinėja, matuoja, žymisi, kiek vandens išgeria per dieną, ir aiškinasi, kiek jo vartoti sveika. Įpranta savarankiškai atsigerti grupėje esančio vandens Mokosi elgesio taisyklių prie stalo: prieš valgi nusiplauti rankas, valgyti neskubant, gerai sukramtant maistą, jį skanaujant, prie stalo ramiai pasikalbant, padėkojant. Mokosi padengti kasdienį ir šventinį stalą, siekdami estetinio įspūdžio. Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu maitina lėles, serviuoja ir puošia stalą, kuria lankymosi kavinėje ar kitoje viešojoje vietoje siužetus. Klausosi skaitomų tekstų ir pasakojimų apie tai, kodėl svarbu branginti ir tausoti maistą, jo nešvaistyti, sužino, kad pasaulyje yra vietų, kuriose žmonės jaučia maisto stygių, tyrinėja, kiek daug darbo reikia, kad maisto produktai atsirastų ant mūsų stalo, dėlioja šį kelią iš paveikslėlių, jį piešia. Supranta, kodėl svarbu plauti rankas prieš valgi, pažaidus, susitepus, pasinaudojus tualetu, ir pratinasi tai daryti. Klausydami linksmų istorijų, žiūrinėdami vaikų aprangos pavyzdžius, mąsto apie savo aprangą, diskutuoja kas tvarkinga – netvarkinga, patinka – nepatinka, kuria patogios ir estetiškos vaikų aprangos modelius (piešiant, rengiant lėles, patiems persirenginėjant). Žiūrinėja tvarkingos, patogios, estetiškos aplinkos nuotraukas, ieško patinkančios aplinkos vaizdų informaciniuose tinklalapiuose, diskutuoja apie savo grupės aplinką, kas tvarkinga – netvarkinga, patogus – nepatogus, saugu – nesaugu, gražu – negražu. Ištraukia į aplinkos pertvarkymo veiklas, ieškodami sprendimų, kaip aplinką paversti lengvai tvarkoma, patogiai, saugia, malonia akiai: simboliniais piešiniais grupėje ženklina daiktų laikymo vietas, kuria saugaus daiktų naudojimo taisykles ir pan. Pastebi ne vietoje padėtus daiktus ir imasi iniciatyvos juos tvarkyti, pamato grupėje ar lauko aplinkoje numestą šiukšlę, mokosi šiukšles rūšiuoti. Mokytojui modeliuojant įvairias situacijas, skaitant istorijas, pasakojant, kartu žiūrinėjant paveikslėlius, korteles, kalbantis, mokosi suprasti, su kuriais
--	---

	žmonėmis ir kodėl bendrauti yra visada saugu (tėvai, globėjai, mokytojai ir kt.), į kuriuos žmones visada galima kreiptis pagalbos pasiklydus, ištikus nelaimę, patekus į bėdą (policininkai, gaisrininkai, medikai, pardavėjai ir pan.), kaip reikia elgtis, jei visai nepažįstamas žmogus kalbina, kviečia pasivaikščioti ar pasivažinėti, siūlo saldumynų, siekia liesti (mandagiai atsisakyti pasiūlymų, jei situacijoje nedalyvauja tėvai, mokytojai). Aiškinasi, kokie prisilietimai prie jų kūno yra tinkami (artimų suaugusiųjų ar draugo apkabinimas) ir kokie netinkami, mokosi grupėje saugoti asmeninę erdvę. Mokosi tvirtai pasakyti „ne“ netinkamam prisilietimui, pasitraukti iš situacijų, kuriose pasijunta nesaugiai, pranešti apie tai suaugusiajam, kuriuo pasitiki. Saugaus elgesio gatvėje mokosi pažindami šviesoforo spalvas ir kelio ženklus, grupėje ir lauke žaisdami eismo gatvėje žaidimus, mokydamiesi laikytis eismo ženklų ir taisyklių. Varto knygeles, klausosi istorijų, pasakojimų apie (ne)saugų elgesį gatvėje. Naudoja specialias saugumo priemones – atšvaitus, saugos diržus, šalms, liemenes ir kt. ir pasako, kodėl juos nešiodami žmonės yra saugesni. Vartydami knygeles, klausydami jiems skaitomų pasakojimų, pasakų, žiūrėdami filmukus, sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi jų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Aiškinasi, kokie pavojai slypi virtuvėje (elektros prietaisai, aštrūs daiktai), vonioje (skalbimo, valymo priemonės), svetainėje, tėvų miegamajame (praviras langas, vaistai, dūžtantys daiktai). Kasdienių veiklų metu mokosi saugiai elgtis žaisdami kieme, lauke, laikytis susitartų saugaus elgesio taisyklių. Su mokytoju ir draugais kalbasi apie saugų elgesį, aiškinasi, kaip elgtis, į ką kreiptis pagalbos nutikus nelaimei. Mokosi atsakingai elgtis aplinkoje, kurioje yra gyvūnų, aiškinasi, kad miške negalima valgyti rastų nežinomų uogų, miške visuomet būti šalia suaugusiojo (kad nepasiklystų), bristi į vandens telkinį ar lipti ant ledo jam užšalus galima tik stebint suaugusiajam.
Fizinis aktyvumas	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gauda ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienius veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai skirtingu ritmu eina, apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį,	Ištvėrimingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu. Šoka į tolį, į aukštį. Žaisdamas laisvai koordinuotai juda, orientuojasi erdvėje. Dažniausiai vaikščioja, stovi,

neprarasdamas pusiausvyros. Laikydamasis lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu. Nušoka nuo laiptelio, atsispirdamas abiem kojomis 1–2 kartus pašoka nuo žemės, peršoka liniją. Meta ir gaudo kamuolį abiem rankomis, spiria kamuolį stovėdamas. Derina akies ir rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius: veria ant virvutės dideles sagas, jas užsega ir atsega, laiko rašiklį nykščiu, smiliumi ir didžiuoju pirštais, ridena kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka.	sėdi taisyklingai. Atpažįsta akivaizdžius ženklus, kurie rodo, kad jo kūnui reikia poilsio ir judėjimo. Veiksmus su smulkiais daiktais atlieka vikriai, tiksliai ir kruopščiai. Tiksliai valdo pieštuką ir žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Kuria įvairias konstrukcijas, sudėtingus statinius.
Ugdymo(si) gairės	
Mokytojo kalbinami, žaidinami, įvairiais patraukliais žaislais ir daiktais motyvuojami vartosi, ropoja, sėdasi, prisitraukia, atsistoja, siekia daiktų. Išlaikyti pusiausvyrą pratinasi ir savarankišką vaikščiojimą tobulina judesių nevaržančioje saugioje aplinkoje eidami link juos kviečiančio mokytojo, nuo vieno patrauklaus objekto link kito, ką nors stumdydami, ridendami. Vaikščioti ir išlaikyti pusiausvyrą mokosi eidami sumažinto ploto paviršiumi (tarp dviejų nubrėžtų linijų ir pan.), įveikdami kliūtis (ką nors peržengdami), lipdami į kalniuką. Judėdami laisvoje erdvėje, žaisdami judriuosius žaidimus, nuo greito ėjimo pereina prie bėgimo. Tyrinėja savo judėjimo ir poilsio ritmą, paveikslėliais dėliodami savo veiklų eilę ir žymėdami, ar tai buvo aktyvi, ar rami veikla. Mokytojo siūlomiams spalvingiems, skambantiems, judantiems žaislams ranka iš peties suduoda per žaislą, pratinasi nykščiu ir kitais pirštais suimti daiktą, laikyti daiktą per alkūnes sulenktomis rankomis ir purtyti, stuksenti, perimti iš rankos į ranką. Pirštų, plaštakos ir visos rankos judesius lavina mokytojo žaidinami, drauge su juo žaisdami pirštukų žaidimus, plodami, ką nors rinkdami, spaudydami. Pradedą lankstyti ranką per riešą, pratinasi pasukti riešą, apversti plaštaką delnu žemyn, į viršų, mostelėti plaštaka, vis tiksliau atlikdami judesius, kuriuos lavinti padeda savarankiškas valgymas, ko nors vienas ant kito dėliojimas, užsukimas, atsukimas,	Juda spontaniškai, atlieka veiksmus su skirtingo dydžio, svorio ar formos priemonėmis, žaidžia įvairius imitacinius bei judriuosius žaidimus, kuriuose lavinami visi pagrindiniai judesiai: šliaužimas, ropojimas, ėjimas, bėgimas, šuoliukai, laipiojimas, pralindimas, metimai, pusiausvyros pratimai. Išbando įvairiausius mokytojo demonstruojamus ir pačių atrandamus ėjimo ir bėgimo būdus: eiti pasistiebus, ant pėdos šonų, kulnų, eiti ištiesta virve, padėtu lanku, eiti aukštai keliant kelius, pusiau pritūpus, plačiu žingsniu, pristatomuoju, pakaitiniu ar kryžminių žingsniu, šonu, atbulomis, eiti nedideliame aukštyje (suoleliu), bėgti aukštai keliant kelius, šonu, atbulomis, įveikiant kliūtis, bėgti įkalnėn, nuokalnėn, bėgimą kaitalioti su ėjimu, sustoti pagal netikėtą signalą, keisti kryptis, bėgti greitai, lėtai. Judėjimo džiaugsmą patiria laisvai bėgiodami, landžiodami, šokinėdami, laipiodami karstynėmis, kopėtėlėmis, laipteliais, žaisdami su kamuoliais, važinėdami triratukais, dviratukais. Žaidžia su įvairaus dydžio ir sunkumo kamuoliais: ridena, mėto įvairiu atstumu, visa jėga ar panaudojant reikiamą jėgą tikslui pasiekti, gaudo. Patys inicijuoja ir noriai išitraukia į mokytojo inicijuojamas veiklas, skatinančias tyrinėti, kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys, improvizuoti, fantazuoti, ieškoti neįprastų pozų, judesiais perteikiant pasakų herojų charakterius, gyvūnų, savo kūno ir kitų objektų judėjimo ypatybes. Veikdami ribotame plote pratinasi judėti saugodami save ir kitą. Žaisdami komandinius žaidimus, mokosi laikytis taisyklių, laimėti ir pralaimėti, derinti judesius, judėjimo būdus, sutelkti ir perkelti dėmesį į regimus ir girdimus signalus. Mokytojo padedami, mokosi atpažinti ženklus, kurie rodo, kad jų aktyviai judančiam kūnui reikia poilsio (bėgiodami, šokinėdami pavargo, kvėpuoja atvira burna, smarkiai plaka širdis), kada jų nejudrioje būsenoje esančiam kūnui reikia judėjimo (sunku

darinėjimas, įrankių naudojimas.	ramiai išsėdėti, sutelkti dėmesį į veiklą). Iš skaitomų pasakojimų, istorijų ir patys išbandydami sužino, kad aktyvi veikla padeda išlieti tiek patirtas malonias emocijas, tiek ir nerimą, įtampą. Atlikdami atsipalaidavimo, kvėpavimo pratimus, pajaučia, kaip jie nuramina tiek kūną, tiek ir emocijas ar sunkias mintis. Išbando įvairius kūno aktyvumo reguliavimo būdus. Lavina rankos judesių tikslumą, akies ir rankos koordinaciją ką nors dėliodami, konstruodami, verdami, piešdami, kirpdami ir kt. Judesių tikslumą lavina mokydamiesi patys valgyti, dengti stalą, rengtis, naudodami buitines įrankius.
„Savireguliacija ir savikontrolė“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsiaudrinęs geba nusiraminti.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos, ieško suaugusiojo pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad sutelktų dėmesį, kontroliuotų veiksmus. Padedamas suaugusiojo įprastose kasdienėse situacijose valdo savo emocijų raišką ir elgesį. Pradedama laikytis jam suprantamų suaugusiojo prašymų ir bendrų susitarimų.	4–6 metų vaikai Pats taiko įvairius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Siekdamas tikslo, geba atidėti kai kurių norų patenkinimą. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.
Ugdymo(si) gairės	
Padedami suaugusiojo, sekdami jo pavyzdžiu, bendraudami su kitais vaikais, įvaldo paprastus emocijų reguliavimo būdus: parodyti, atskleisti, išreikšti emocijas, kreiptis pagalbos, pasiguosti, leisti apkabinamam, nuraminamam, nukreipti dėmesį nuo stiprios emocijas sukėlusio įvykio ar objekto, pasitraukti iš įtampą keliančios situacijos. Mokydamiesi tinkamai elgtis, bendraudami su kitais pritaiko tuos būdus, kuriuos patyrė, suprato ir perėmė iš suaugusiojo: nusišypsoti, pakalbinti, taikiai žaisti greta, mokosi dalintis, palaukti savo eilės (naudojant smėlio laikrodį, pasiimant kitą žaislą ir kt.), atsižvelgti į kito prašymus.	Patys pradeda valdyti savo emocijų raišką, jų intensyvumą, išbando skirtingus per įvairias veiklas sužinotus būdus (suskaiciuoti iki trijų, penkių, pasitraukti į ramybės kampelį, pasiklaudyti ramios muzikos, pasikalbėti ir išsiaiškinti ar kt.), padedančius nusiraminti, valdyti impulsus, taikiai išlieti emocijas, sutelkti pastangas tinkamam poelgiui. Pasikeitus dienos ritmui, įvykus netikėtam įvykiui, sulaukus netikėto kito vaiko reagavimo, mokytojo padedami mokosi valdyti pokyčių situacijoje kilusias neigiamas emocijas, kad pasijustų gerai (mokosi įžvelgti gerąją pokyčių pusę, susitarti, prisiderinti). Natūraliai savo aplinkoje stebi ir tiksliai pasiūlytose veiklose tyrinėja bei išbando įvairius dėmesio, impulsų ir elgesio valdymo būdus. Žaisdami savireguliaciją plėtojančius žaidimus (sustingti, nekalbėti, nesusijuokti, perkėlinėti dėmesį), savarankiškai išbandydami naujas veiklas, kartu su kitais įsitraukdami į ištvermės, tikslumo, kliūčių įveikos reikalingas veiklas, laukydami kartu su

	kitais sukurtų grupės taisyklių ir tvarkos, ugdomi valingą dėmesio ir elgesio kontrolę. Mokytojo padedami, išbando dėmesio sutelkimo, nukreipimo ir perkėlimo, impulsų ar netinkamo elgesio slopinimo, aktyvinamosios kontrolės (savęs motyvavimas atlikti tai, ko daryti nesinori) būdus, ugdomi veiklos planavimo ir laiko valdymo gebėjimus.
Emocijų suvokimas ir raiška	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Atpažįsta, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų ir jausmų raiškos būdus, pradeda vartoti emocijų pavadinimus. Domisi kito vaiko ar suaugusiojo įvairių emocijų ir jausmų raiška, įvardija aiškiai reiškiamas emocijas, į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	Apibūdina savo emocijas ir jausmus, skirtingus jų raiškos būdus, pakomentuoja emocijas ir jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. Gana tiksliai iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato ir pasako, kaip jaučiasi kitas; pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedama kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi, ir komentuoja, kokie emocijų ir jausmų raiškos būdai yra tinkami, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
Ugdymo(si) gairės	
Kasdienėse grupės veiklose, sąveikose su mokytoju ir kitais vaikais kilusias savo emocijas (džiaugsmą, liūdesį, pyktį, nuostabą, baimę) išreiškia veido mimika, gestais, balsu, žodžiais, kūno poza, kai suaugusieji susitapatina su jų patiriamomis emocijomis, jautriai į jas reaguoja. Nuotaikoms žymėti naudoja emocijų veidelius, spalvas, nuotraukas, „emocijų termometrus“, kai suaugusieji vaiko patiriamas ir išreiškiamas emocijas pavadina, pakomentuoja. Išbando personalizuotus nusiraminimo būdus (išbūti, išjausti emocijas, patiriant mokytojo paramą, pabūti nusiraminimo erdvėje kartu su suaugusiuoju, išitraukti į pozityvias emocijas žadinančias veiklas). Susitapatindami atspindi suaugusiojo ir kitų vaikų emocijas, atpažįsta kito emocijas iš veido išraiškos žaisdami paišdami, klausydamiesi muzikos, judėdami greta ir kartu.	Žaisdami vaidmenų ir naratyvinius žaidimus, tyrinėdami ir žymėdami, kaip jaučiasi, klausydamiesi skaitomų istorijų, žiūrėdami filmukus, patiria, išreiškia, aiškinasi, diskutuoja ir vis geriau atpažįsta bei įvardija įvairias savo ir kitų emocijas, jas sukėlusias situacijas bei priežastis. Kelia paprastus asmeninius ar veiklos tikslus ir jų siekia, susidūrę su kliūtimis, keičia veikimo ar elgesio būdus, atkakliai stengiasi jas įveikti, kreipiasi pagalbos ir ją priima. Mokosi stabtelėti ir apmąstyti savo veiklą ar elgesį, kad pasirinktų tinkamiausius būdus. Stebėdami suaugusiųjų ir bendraamžių elgesį, žiūrėdami filmukus, klausydamiesi skaitomų knygų, aiškinasi, koks elgesys yra tinkamas ar netinkamas, kas yra teisinga ar neteisinga ir kodėl, klausinėja apie reikalavimus savo elgesiui namuose ir lopšelyje-darželyje, stengiasi pagal įgytą supratimą elgtis tinkamai.

Ugdymosi sritis „Aš kalbų pasaulyje“

„Kalbų supratimas“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi žodiniais ir nežodiniais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausti ir suprasti kitą. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.	
Pasiiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų; supranta ir reaguoja į dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, 3–4 žodžių sakinius, klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kas“, „ką“, „kur“, „kiek“, du vienas paskui kitą sekančius prašymus; greitai mokosi naujų žodžių. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą, supranta kūno kalbą, mimiką, dažnai naudojamų gestų, simbolinių paveikslėlių, ženklų prasmę. Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta arba prašo paskaityti, geba sieti paveikslėliuose vaizduojamus objektus su konkrečiais aplinkos daiktais. Stengiasi išklausti trumpus skaitomus, pasakojamus ar dainuojamus tekstus, girdėto kūrinio prasmę atskleidžia vaidindamas, žaisdamas ar paakydamas keletą žodžių.	Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų; supranta pajuokavimus, dviprasmybes, erzimus, dažnai girdimus frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę; supranta keletą artimiausioje aplinkoje vartojamų kitos kalbos žodžių. Atpažįsta, kokie integruoti raiškos būdai ir priemonės buvo panaudoti perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles, suaugusiojo skaitomą tekstą knygoje seka akimis ar pirštu iš kairės į dešinę, iš viršaus į apačią; supranta, kad garsai ir raidės sudaro žodį, atpažįsta nuo kelių iki keliolikos abėcėlės raidžių; pradeda skirti paprastos garsinės sandaros žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Domisi įvairiais rašytiniais tekstais, iš iliustracijų ir vieno kito atpažįstamo žodžio supranta jų siūžetą; supranta jam skaitomų sudėtingesnių tekstų turinį, įvykių eigą, numato, kas tekste galėtų įvykti toliau.
Ugdymo(si) gairės	
Ugdosi kalbos suvokimo gebėjimus, bendraudami su suaugusiaisiais ir kitais vaikais. Žaisdami suaugusiojo inicijuojamus garsų žaidimus, klausydamiesi įvairių aplinkos garsų, ritmų, eilėraščių, dainelių gimtąja ir kitomis kalbomis, atlikdami įdomias, aktualias, bet neilgai trunkančias veiklas ugdosi foneminę klausą ir fonologinį suvokimą, mokosi sutelkti dėmesį ir klausytis. Mokosi išklausti, kalbėti paeiliui, dalyvauti dialoge ar poliloge, mokytojui sukuriant klausymosi aplinkų įvairovę (ryto rate, dviese su mokytoju, bendraudami su kitais vaikais). Žodine arba nežodine išraiška reaguoja išgirdę mokytojo kreipimąsi, jo kalbinami, klausinėjami, prašomi. Žodinės kalbos suvokimo gebėjimus ugdosi dalyvaudami mokytojo, savo, draugų inicijuojamuose	Aktyviai įsitraukdami į bendravimą su mokytoju ir kitais vaikais veikas, kalbos garsų žaidimus, eilėraščių, dainų, pasakojimų, pasakų gimtąja ir kitomis kalbomis klausymąsi, plėtoja kalbos supratimą, „atranda“ žodžių prasmes, ugdosi trumpalaikę ir ilgalaikę atmintį, kalbinę vaizduotę, skatinančią mintis išreikšti žodžiais. Klausosi gyvai pasakojamų ir įrašytų (televizijos, radijo, kompaktinėse plokštelėse, internete) įvairaus stiliaus ir turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvykius, reiškinius, taip pat savo ir kitų vaikų kalbos įrašų. Žaisdami, dalyvaudami problemų sprendime, įtraukiančiose vidaus ir lauko veiklose, kelių vaikų grupelių ir didesnių grupių veiklose, mokosi nepertraukiamai klausytis draugų ir suaugusiųjų kalbos, reaguoti į kalbančiųjų intencijas, suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Kalbos supratimą plėtoja gaudami informaciją ir kitais pojūčiais: vaizdu, lytėjimu, uosle, ragaudami. Klausosi amžių atitinkančių ir šiek tiek sudėtingesnių įvairaus

vaidmenų žaidimuose, žaidimuose su žaislais ir įvairiomis priemonėmis bei kitose žaismės situacijose. Supranta savo ir artimųjų vardus, paprastus klausimus ir prašymus, artimiausios aplinkos daiktų, reiškinių ir veiksmų pavadinimus. Klausosi ir supranta skaitomus nesudėtingus trumpus tekstus, pasakojamas istorijas ir jose vykstančių įvykių seką, suvokia su dienos tvarka susijusius paaiškinimus. Stebi aplinkinių veido mimiką, gestus, kūno kalbą, pamažu įgydami vis gilėjančią nežodinės kalbos suvokimą. Stebėdami mokytojo reakcijas – veido motoriką, kūno judesius, balso toną, intonaciją, pradeda naudoti šias nežodinės kalbos priemones komunikuodami su kitais suaugusiaisiais ir bendraamžiais. Pasitelkdami įvairius ženklus ir gestus, simboline forma išreiškia mintį, parodo mąstymo būdą mokytojo inicijuojamose mąstyti skatinančiose veiklose. Vaizdinės informacijos suvokimą formuojasi stebėdami atskirus objektus, spalvotus daiktus, veikdami su skirtingų formų, spalvų, dydžio priemonėmis, varto bežodės paveikslėlių knygeles ir knygas su atskirais žodžiais bei teksta. Paskatinti mokytojo, kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius, stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo, vaizdinės informacijos pateikimo priemonėmis, galimybe palikti ženklus popieriuje, kitose priemonėse, varto knygeles, rodo į paveikslėlius, tyrinėja kitą vaizdinę informaciją.	stiliaus tekstų, netiesiogiai perduodamų žinučių (laiškų, raštelių), siedami skaitomą tekstą su vaizdine informacija ir numanomu kontekstu. Pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų, vaizdingos kalbos, perkeltinės žodžių prasmės supratimą įgyja klausydamiesi meninio stiliaus tekstų skaitymo, aptardami, atpasakodami ar perteikdami kita forma (vaidinimu, iliustravimu ir pan.). Klauso mokytojo parinktų kitų kalbų (ne gimtosios) garso įrašus, tarmes, svečių iš kitų šalių kalbą, stebi bendravimą ar patys bendrauja gestų kalba. Atpažįsta gestus, mimikas ir į jas reaguoja žodine arba nežodine raiška, demonstruodami augantį kritinį mąstymą apie tai, ką mato ir girdi. Mokytojo inicijuojami, įsitraukia į alternatyviąją komunikaciją (pavyzdžiui, veiklas, kuriose naudojami bendravimo paveikslėliai), kūrybiškai naudojami gestais reikšdami emocijas ir poreikius, bendradarbiaudami. Dalyvaudami bendrose ir individualiose veiklose, rodo augantį domėjimąsi ženklais, simboliais, vėliau ir rašytiniais ženklais, suaugusiojo skaitomu tekstu. Įsitraukia į veiklas, susijusias su simboline ir rašytine raiška, kopijuoja ženklus ar nesudėtingus paveikslėlius pagal pavyzdį ar iš atminties. Kartu su mokytoju vartydami knygeles, žaisdami kortelių žaidimus, plečia vaizdinės informacijos ir rašytinių simbolių suvokimą. Paskatinti mokytojo, domisi ir supranta knygos ar kito informacijos šaltinio dalių pavadinimus, jų funkcijas (viršelis, titulinis lapas, autorius, pavadinimas ir kt.), suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (laikraštis, kalendorius, knyga, žurnalas). Imituoja skaitymą, domisi abėcėlės raidėmis, pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide, supranta, kad garsas siejamas su raide ir, kad raidės turi savo pavadinimą bei specifinę grafinę raišką. Dalyvaudami mokytojo siūlomose veiklose susipažįsta su kitais rašytinės raiškos būdais (Brailio raštu).
„Kalbinė raiška“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs kalbą ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas.	
<i>Esminiai gebėjimai.</i> Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
2–3 žodžių vientisiniais sakiniiais kalba ir klausinėja apie tai, ką mato ir girdi, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius; inicijuoja pokalbius, kreipdamasis į suaugusįjį ar vaiką, atsako į paprastus klausimus; vartoja kelias dažniausias	Atsižvelgdamas į bendravimo tikslą ir situaciją, išsako savo patirtį, norus, svajones, pasiūlymus, svarstymus, pristato, aiškinasi, tariasi, diskutuoja; vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.); klausinėja apie tai, ką išgirdo, matė, pajautė, sužinojo, sprendžia problemas; tinkamai

mandagumo frazes; taisyklingai vartoja kai kurias gramatines formas. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, skatinamas kalba apie juos; suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus eiliuotų tekstų ar dainų fragmentus; išskiria didžiausią įspūdį palikusius pasakojimo epizodus, labiausiai patikusius veikėjus, jų veiklas. Stebi ir mėgdžioja rašančius suaugusiuosius: imituoja, brauko, keverzoja, piešinėja, palikdamas ženklus.	pradeda, plėtoja, keičia ir baigia pokalbį; bando komunikuoti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Kuria, pasakoja istorijas su pradžia, eiga ir pabaiga; atpasakoja girdėtas istorijas, nuosekliai paminėdamas pagrindinius įvykius, pritaiko girdėtų siužetų fragmentus žaidimų scenarijuose, meninėje veikloje; keliais būdvardžiais apibūdina istorijų veikėjus; perpasakoja informaciją iš įvairaus žanro knygų. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, spausdintinėmis raidėmis rašo savo vardą, kelis žodžius.
Ugdymo(si) gairės	
Mėgdžioja, čiauška, bando reaguoti ir kartoti suaugusiųjų tariamus garsus. Mėgdžiojimu, skiemenų ar žodžių pakartojimais, veiksmiais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Įsitraukia į pokalbius įvairiose situacijose (kasdienė rutina, įvykiai, veiklos) ir aplinkose (grupėje ir lauke). Domisi aplinka ir bando įvardyti šalia esančių objektų pavadinimus, veiksmus ir būsenas. Klausosi amžių atitinkančių tekstų, eilėraščių, pasakų skaitymo, istorijų pasakojimo, sieja su vaizdine informacija, taip pat tokiais jutiminiais pojūčiais kaip lytėjimas, ragavimas, uostymas. Suaugusiojo padedami, kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius, dalyvauja pokalbiuose, kelių žodžių vientisiniais sakiniais kalba apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus, pasakoja apie tai, ką mato ir girdi, vartoja paprastas mandagumo frazes, formuluodami sakinius, taiko pagrindines gramatikos taisykles. Pasitelkia žodinę ir nežodinę raišką aktyviai bendraudami ir komunikuodami su suaugusiaisiais ir bendraamžiais įvairiose veiklose. Bendraudami su kitais, koncentruojasi į save, kalba sau ir su savimi, neadresuodami kalbos kitam. Kartu mokytoju aptaria dienos įvykius ir rutinines veiklas. Plėtoja rašytinės raiškos gebėjimus mėgdžiodami suaugusiuosius ir eksperimentuodami: stebėdami rašančiuosius ar piešiančiuosius, bandydami imituoti, braukti, keverzoti, piešinėti, palikdami ženklus smėlyje, popieriuje, vandenyje.	Kalbinės raiškos būdus tyrinėja keisdami balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonaciją, eksperimentuodami garsais ir žodžiais, kurdami naujadarus, žaisdami kalba ir kurdami savo kalbas. Kalba apie tai, ką jaučia, mato, girdi. Dalyvauja režisūriniuose, siužetiniuose vaidmenyse, žodiniuose, kolektyviniuose ir kituose žaidimuose kurdami naujas patirtis ir kalbines situacijas, kuriose iki šiol nėra dalyvavę. Klausosi skaitomų, pasakojamų, vaidinamų tekstų ir siužetų, įgarsintų filmukų ar pasakų, patys juos atpasakoja, perkuria, pratęsia, suvaidina, iliustruoja, deklamuoja, kalbasi su mokytoju apie teksto turinį ir prasmes, siedami tekstą su vizualia medžiaga. Vartoja įvairias kalbos dalis, kalba taisyklingais vientisiniais ir sudėtiniais sakiniais, formuluoja klausiamuosius sakinius („Kada...“, „Kur...“, „Kaip...“), kuria naujus žodžius pagal įsisavintas žodžių darybos taisykles. Yra aktyvūs komunikacijos proceso dalyviai: kalba sau, kitiems, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, nurodo kartais laikydamiesi elementarių kalbinio etiketo normų. Dalyvaudami mokytojo inicijuojamose veiklose, padedančiose pažinti pasaulį, mokosi kelti klausimus, bando vartoti naujai sužinotas sąvokas, vaizdingus žodžius, argumentuoti, plėtoti diskusijas, reflektuoti savo patirtį, žodinę raišką papildydami išradingais gestais, judesiais, mimika, iliustruodami aplinkos objektais, schemomis, piešiniais. Žaisdami išplėtotus siužetinius vaidmenų žaidimus, įsitraukia į dialogą, polilogą, išbando skirtingas kalbėjimo manieras, mokosi žodinėmis derybomis ir kompromiso paieškomis spręsti kylančius nesutarimus ir problemas laikydamiesi savo kultūrinei aplinkai priimtinių bendravimo taisyklių. Bendravimo gebėjimus ugdo kartu su suaugusiuoju ir bendraamžiais skaitinėdami knygas, kalbėdamiesi apie skaitomas ar pasakojamas istorijas, diskutuodami apie atliktą veiklą, patirtą nuotyki, žiūrėtą filmą, girdėtą pasaką, pasakodami istorijas, kurdami pasakojimus,

	kalbėdamiesi apie tai, ką norėtų patirti ir veikti. Įsitraukę į žaismės situacijas bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Mokytojo inicijuojamose arba natūraliai susiklosčiusiose situacijose, atveriančiose kalbų įvairovę, bando susikalbėti su kitakalbiais vaikais ar suaugusiais. Santūresni, mažai kalbantys, nuošaliau linkę laikytis vaikai, taip pat vaikai, turintys sulėtėjusios kalbos raidos požymių, yra palaikomi mokytojo, teigiamai reaguojant į jų žodinę ir nežodinę raišką, skatinant juos bendrauti įvairiais žaismingais būdais, bendravimo procesą papildant alternatyviosios komunikacijos priemonėmis: daiktais-simboliais, nuotraukomis, paveikslais, grafiniais simboliais. Įsitraukia į įvairias mokytojo siūlomas veiklas, susijusias su galimybe piešti ir rašyti, pavyzdžiui: „rašo“ žinutę ar laišką piešiniu, kopijuoja matomus simbolius, raides, žodžius, kuria savo ženklus ir simbolius, puošia ir apipavidalina užrašytas raides ar ženklus siedami juos su realiais objektais. Mokydamiesi rašinėti, veikia kūrybiškai, pavyzdžiui: iš akmenėlių, gilių, kaštonų dėlioja simbolius ir raides, pagaliuku rašo ant smėlio, kreidelėmis – ant asfalto, rengia simbolių, piešinių, ženklų „laiskus“ gamtos gyvūnams, kuria knygeles, kūno kalba vaizduoja raides, žodžius, kuria istorijas apie raides ar garsus, stato ir konstruoja simbolius, raides. Suaugusiojo pamokyti, piešiniuose, po darbėliais rašo atskiras raides, savo vardą, paprastus žodelius. Iliustruoja pasakas, pasakojimus, filmukus, iliustracijose parašydami nukopijuotas raides, žodžius. Rašytinės raiškos gebėjimus ugdosi atrodami raides skaitmeniniuose įrenginiuose, siedami jas su ranka užrašytomis bei spausdintomis raidėmis, rašydami spausdintines raides ar skaitmenis ranka ir kompiuteriu. Mokytojo įtraukti į kūrybiškas piešimo ir rašymo veiklas, supranta rašymo tikslus, tyrinėja ir supranta, kad skirtingos kalbos turi skirtingas raides.
--	--

Ugdymosi sritis „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“

„Aplinkos pažinimas“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.	
Pasiiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai įsitraukdamas į kasdienius,	Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja,

rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai). Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tiksliai jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija). Turėdamas galimybę, renkasi būti patinkančioje gamtinėje, socialinėje, kultūrinėje aplinkoje, džiaugiasi ten esančiais objektais.	ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukurtų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Samprotuoja apie tai, kaip žmonės gyvena, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti. Įžvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Įžvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais. Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ją rūpintis, prižiūrėti, puošti. Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas, samprotuoja apie žmogus ir gamtos ryšį. Pradeda jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreiškdamas jį veikloje ir kūryboje.
Ugdymo(si) gairės	
Kartu su mokytoju ir tėvais kuria šeimos ir grupės medį, žaidžia žaidimus, žiūrinėja šeimos narių ir grupės vaikų nuotraukas. Mokytojo padedami, seka paros, metų ciklą. Klausosi mokytojo skaitomų tekstų, varto knygas apie gamtą, žiūri vaizdo įrašus ir išsiaiškina, kad žiemą vieni gyvūnai įminga, kiti išlieka aktyvūs. Tyrinėja artimosios aplinkos gamtos objektus ir reiškinius. Žaisdami ir tyrinėdami visais jūtimais pažįsta artimiausioje aplinkoje esančius daiktus, patiria, kad daiktai (žaislai, baldai, knygos, kamuoliai ir kt.) turi požymius (forma, dydis, spalva ir tekstūra), kad medžiagos, iš kurių pagaminti daiktai, yra skirtingos (minkštos – kietos, skaidrios – neskaidrios, lengvos–sunkios). Darže, ant palangės sodina, prižiūri augalus, stebi kaip jie auga. Prižiūrėdami augalus mokosi rūpintis gamta ir aplinka. Daiktus rūšiuoja pagal formą, spalvą, dydį, naudodami rūšiavimo žaislus ir sensorines priemones.	Pilietinį tapatumą ugdo šeimoje, grupėje, kieme laikydamiesi vertybių, pareigų ir teisių, kurias turi konkrečios valstybės pilietis. Dalyvauja pažintinėse išvykose, virtualiuose savo gatvės, rajono, miesto ar šalies tyrinėjimuose ir, mokytojo paskatinti, reiškia idėjas, kaip galėtų prisidėti prie jų išsaugojimo ir atnaujinimo. Įvairiais būdais kuria savo asmeninę gyvenimo ir augimo istoriją, mokytojo ir tėvų padedami konstruoja šeimos istorijos pasakojimą. Išbando, lygina, komentuoja dabarties, praeities, ateities žaidimų, buities darbų, keliavimo būdų ir priemonių, gyvenamųjų namų ypatumus, samprotuoja, kodėl žmonių gyvensena buvo būtent tokia. Mokytojo padedami, seka paros, metų ciklą. Kalbėdamiesi, ką veikė per dieną, savaitę, dėliodami paveikslėlius, pradeda pavadinti paros dalis (rytas, diena, vakaras, naktis), savaitės dienas, pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj. Aiškinasi, kaip gyvena augalai ir gyvūnai – dieną ir naktį, skirtingais metų laikais, kokie pasikeitimai vyksta jų gyvenime. Pasirinkę keletą lopšelio-darželio kiemo augalų, jie stebi ir fiksuoja (piešia, fotografuoja, matuoja) vienmečių augalų gyvenimo ciklą (pavasari išdygsta, užauga, vasarą žydi, subrandina vaisius, išbarsto sėklas ir vėlyvą rudenį nunyksta), medžių metų ciklą (pavasari sužaliuoja, žydi ir sėklas išbarsto kasmet, žiemą išgyvena numetę lapus, nesimaitindami). Apžiūrinėdami iš visų pusių, viršaus, apačios,

	liesdami, uosdami, atpažįsta daiktus pagal požymius: spalvą, tekstūrą, formą, kvapą, ieško daikto pagal žodinį apibūdinimą. Tyrinėja, aiškinasi, kas ir kaip vyksta gamtoje, pastebi gyvosios ir negyvosios gamtos vienovę: augalui reikia dirvožemio, vandens, saulės šviesos; gyvūnui – maisto, vandens, būsto. Mokytojo padedami, aiškinasi, stebi, tyrinėja organizmų poreikius, aiškinasi, kam naudojamas vanduo, kodėl jis toks svarbus ir reikalingas organizmams. Aptaria ir supranta, kad žmogaus išmestos atliekos gali būti pavojingos gyvajai gamtai, mokosi taupiai naudoti vandenį, popierių, priemones, nešvaisto jų be reikalo, suprastami, kad taip prisideda prie žemės išteklių tausojimo, tvarumo. Tyrinėja artimosios aplinkos gamtos objektus ir reiškinius, susipažįsta su svetur egzistuojančios gyvybės įvairove ir supranta, kad gyvybė turi poreikių. Dalinasi savo patyrimu ir išgyvenimais apie naminių gyvūnų, taip pat turimų namuose augintinių auginimą. Stebi gyvūnus savo aplinkoje, kai kuriuos mūsų ir svetimų kraštų gyvūnus atpažįsta paveikslėlių knygoje, animaciniuose filmuose. Gyvūnus atpažįsta iš jų kūno formos, išskirtinių požymių, gyvenamųjų vietų, mėgdžioja gyvūnų balsus, būdingus judesius. Diskutuoja apie gyvūnų naudą, aiškinasi, ko reikia, kad gyvūnai gyventų, gerai jaustųsi. Stebi kieme sutiktus gyvūnus (sraigės, vabzdžius, vorus, varles, paukščius). Svarsto ir aiškina, kaip gyvūnai prisitaikę prie aplinkos, kokie žmogaus ir gyvūnų santykiai (teikia džiaugsmą, ramina, skatina norą rūpintis, teikia naudą).
„Matematinis mąstymas“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram. Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartindamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal	Nuosekliai įvardija skaičius nuo 0 iki 10, juos parašo skaitmenimis. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų yra daugiau nei 5; pasako, kiek jų yra daugiau už 5 ir kelių trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis, naudojami grafinais jų vaizdais sprendamas problemas. Kalbėdamas apie ateities įvykius, pradeda vartoti žodžius: būtinai, tikrai įvyks; gali būti, įmanoma, kad įvyks; taip negali būti, niekada neįvyks. Palygina du tris mažai besiskiriančius išmatuojamus dydžius, randa žodžių nedideliu jų skirtumui apibūdinti (šiek tiek didesnis, truputį ilgesnis, beveik vienodi, panašaus aukščio ir pan.). Apibūdindamas

ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį. Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio).	aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimačių figūrų pavadinimus (skritulys, kvadratas, trikampis, kubas, rutulys). Žinomas figūras pavadina taisyklingai, nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio. Atrenka figūrai sukomponuoti reikalingas detales ir jas tinkamai sudėlioja. Apibūdina, kaip vienas kito atžvilgiu yra išsidėstę matomi daiktai. Išgirdęs ar pamatęs judėjimo su krypties pakeitimu planą, jį iš atminties įvykdo, atkuria, geba pasakyti ir bando pavaizduoti, kaip reiktų sugrįžti (judėti atbuline tvarka). Nukopijuoja, pratęsia, sukuria seką iš dviejų pasikartojančių elementų.
Ugdymo(si) gairės	
Stebi ir yra įtraukiami į situacijas, kuriose minimi skaičiai, yra skaičiuojama (eilėraščiai, dainelės, judrieji žaidimai). Padedami mokytojo, atranda, kad „vienetą“ galima susieti su vienu daiktu, kad skaičiuojant naudojama ta pati žodžių seka, o paskutinis skaičių sekos skaičius reiškia suskaičiuotą objektų kiekį. Natūraliai įgunda įvertinti daiktų rinkinio kiekį iki 5-ių, neskaičiuodami daiktų. Dienotvarkėje klijuoja numatomų įvykių paveikslėlius, atrenka reikalingus ingredientus maistui ruošti. Įsitraukia į žaismingą veiklą su daiktais, į kuriuos galima ką nors įpilti, įdėti. Įsitraukia į kasdienėje veikloje pasitaikančias ilgio (pločio, aukščio), masės, tūrio palyginimo veiklas. Džiaugiasi drauge su mokytoju ir kitais vaikais atrasdami vis daugiau būdų daiktų atitinkamiems dydžiams palyginti. Daiktų ilgį (plotį, aukštį) palygina netiesiogiai, daiktus sugretindami. Daiktų mases palygina daiktus kilnodami. Spėja, kuriame inde telpa daugiau vandens, o spėjimą patikrina vandenį perpildami iš vieno indo į kitą. Savo pastebėjimus išreiškia parodydami daiktus, kurie suaugusiojo apibūdinami šiomis su matavimu susijusiomis sąvokomis: „ilgas“ arba „trumpas“, „aukštas“ arba „žemas“. Suvokiama, kad įvykis pastovus, ugdosi žaisdami su medžiagomis ar objektais, kurie susiję su priežastimi ir pasekmėmis.	Iš pradžių mokosi sujungti ir išskaidyti kiekį 5-ių objektų grupėje, vėliau 10-ies ir 12-os ribose. Naudodamiesi objektais, piešiniais, kurdami istorijas, pradeda suprasti, ką reiškia skaičius sudėti ir atimti. Įsitraukia į mokytojo inicijuotus žaidimus, kuriuose skaičiuojama į priekį ir atgal (12-os ribose), pradedama skaičiuoti nuo bet kurio skaičiaus (10-ies ribose). Įsitraukia į skaičiavimo veiklas, kuriose skaičiuojama pridedant po vieną pasitelkus daiktus, piešinius, rankų pirštus. Naudodami fizines ir skaitmenines priemones, mokosi atpažinti ir paaiškinti kiekybinę informaciją perteikiančius vaizdus. Skaičiavimo užduotis atlieka jas suvaidindami, nupiešdami, parodydami gestais, manipuliuodami daiktais. Dalyvaudami žaismingose neformaliose, kūrybinėse veiklose, mokosi objektų kiekį grupėje (-ėse) apibūdinti kaip pakankamą / per didelį / per mažą tikslui pasiekti ar užduočiai atlikti (pavyzdžiui, dalintis sausainiais, sudaryti komandas). Savo aplinkoje neformaliai įsitraukia į skaičiavimo uždavinių sprendimą (pavyzdžiui, kiek yra iš viso, kiek trūksta). Įsitraukia į diskusijas su mokytoju ir kitais vaikais, kaip gali būti fiksuojami, koduojami duomenys, dalinasi idėjomis, kaip būtų galima juos grafiškai pavaizduoti. Stebėdami mokytoją, jo kalbinami, mokosi piešinyje, diagramoje ar schemeje pavaizduotus duomenis suprasti, apibūdinti ir interpretuoti. Įsitraukia į probleminių situacijų, kuriose reikia įvertinti atstumą tarp savęs ir kitų, tarp dviejų artimos aplinkos objektų, nagrinėjimą, sugalvoja ir paaiškina, kaip įvairiose situacijose galima palyginti dviejų trijų pažįstamų objektų atitinkamą dydį. Diskutuoja, dalinasi savo pastebėjimais ir kartu sparčiai plečia su ilgio, masės, tūrio (talpos) matavimu susijusį žodyną (ilgesnis – trumpesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, toliausiai – arčiausiai,

	lengvesnis – sunkesnis, talpesnis – mažiau talpus). Atranda naujus dydžių palyginimo būdus: naudoti smulkesnius daiktus kaip matavimo priemonę didesniems daiktų dydžiams įvertinti, naudoti trečią daiktą kaip tarpininką dydžiams palyginti. Stebėdami, pažindami, spontaniškai ar tikslingai tyrinėdami realioje ar virtualioje aplinkoje pateiktus, atrastus ar pastebėtus matematinius objektus, atpažįsta dvimates figūras (skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį), trimates figūras (kubą, rutulį), mokosi apibūdinti ir palyginti jų pagrindinius elementus, grupuoti (pagal vieną požymį), komponuoti, konstruoti skirtingų dydžių figūrų (objektų) sekas. Eksperimentuoja su veidrodiniais paviršiais, taškiniais šviesos šaltiniais, stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. Savo pastebėjimus išreiškia piešiniuose, lipdiniuose. Piešiniuose atsiranda vis daugiau detalių, vis daugiau dėmesio kreipiamą į jų išsidėstymą ir dydį. Modeliavimo idėją atranda drauge su mokytoju palaipsniui susipažindami su sekų AB, BA, ABC, AAB, ABB, ABA modeliais (raidėmis pažymima grupė elementų, kurie nuosekliai pasikartoja sekoje). Su kiekvienu sekos modeliu susipažįsta nuosekliai, mokosi jį atpažinti, nukopijuoti, pratęsti seką, rasti jos trūkstamą narį, sukurti kitą to paties modelio sekos pavyzdį. Sekų modeliavimo gebėjimus ugdomi formaliose ir neformaliose veiklose piešdami, dėliodami įvairius objektus, ritmiškai dainuodami ar judėdami, nagrinėdami raštus ar kurdami ornamentus. Žaisdami ir eksperimentuodami pasirinktu būdu (gestais, kalba ar piešiniais, vadovaudamiesi instrukcijomis) duoda nurodymus apie objekto judėjimo kryptį (į kairę, į dešinę, į priekį, atgal) ir buvimo vietą (viduje, išorėje ir kt.).
„Skaitmeninis sumanumas“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas.	
<i>Esminiai gebėjimai.</i> Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Žaidžia lopšelio-darželio aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų (pvz., robotukais), naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas. Žodžiais, garsažodžiais, veiksmais parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas. Pradeda laikytis išmaniųjų žaislų, daiktų	Mokytojo prižiūrimas pasirenka ir naudoja pagal amžių tinkamas interneto svetaines, programėles, kad galėtų atlikti projektines veiklas, kūrybines užduotis. Igyvendindamas kūrybinius sumanymus, derina bent dvi mokytojo pasiūlytas vaiko gebėjimus atitinkančias skaitmenines priemones (fotografavimo, piešimo, nuotraukų apdorojimo, garso įrašymo), skirtingus turinio tipus (vaizdą, judantį vaizdą, garsą, tekstą). Domisi kitų ir dalinasi savo sukurtu skaitmeniniu turiniu.

paprasčiausių saugaus naudojimo taisyklių.	Programavimo aplinkose kuria ir vykdo paprastas komandų sekas. Pradedama suprasti, kaip valdomi robotai, išbandydamas sudarytą paprastą programą atpažįsta klaidas ir koreguoja veiksmų seką. Supranta pagrindines skaitmeninio turinio (pvz., nuotraukų, piešinių, vaizdo įrašų) saugaus dalinimosi taisykles.
Ugdymo(si) gairės	
Žaisdami, tyrinėdami aplinką, domisi grupėje ir lopšelyje-darželyje esančiais įvairiais jų amžių atitinkančiais išmaniaisiais daiktais be ekranų: žaislais, robotukais, rašikliais, garsinėmis knygelėmis. Žaisdami atlieka dviejų nesudėtingų, jiems suprantamų veiksmų sekas, paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles. Stebi ir nagrinėja įvairių veiklų atlikimo veiksmus, pastebi jų pasikartojimą. Per įvairias praktines veiklas susipažįsta su nurodymo, komandos sąvoka. Žaisdami atlieka vieni kitų sakomus nurodymus, komandas. Žaisdami mokosi žodines komandas pateikti vaizdiniais, garsiniais ir kitais simboliais bei atlikti jais žymimus veiksmus.	Mokytojų padedami, ribojant laiką iki 0,5 valandos per dieną, praleidžiamą prie ekranų, naudojasi jų amžių atitinkančiomis prasingomis, ugdymą(si) papildančiomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu: vaizdo įrašais, žaidimais, garsinėmis ugdomosiomis programėlėmis. Žaisdami, fotografuodami, tyrinėdami aplinką naudojami išmaniaisiais daiktais (robotukais, išmaniaisiais rašikliais, planšetiniais kompiuteriais, interaktyvia lenta, išmaniosiomis grindimis). Nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes (piešimas, fotografavimas, garso ir vaizdo įrašas) atranda įsitraukdami į įvairias mokytojo paskatintas kūrybines, tyrinėjimo ir judrias veiklas, vykstančias realios ir virtualios aplinkos kontekstuose. Apie objektus ir reiškinius, kurių neįmanoma tiesiogiai matyti, paliesti, išgirsti, mokytojų padedami, gauna informaciją naudodamiesi išmaniaisiais įrenginiais, realiu laiku jungdamiesi prie nuotolinių įrenginių ir informacinių svetainių (pavyzdžiui, susirasti gyvūnų, augalų vaizdus, išbandyti virtualius turus ir kt.). Virtualaus bendravimo įgūdžius elektroninėse mokymuisi tinkamose aplinkos įgyja, kai, mokytojo padedami ir prižiūrimi, tikslingai bendrauja tarpusavyje, su kitų mokyklų vaikais, kūrėjais, žaidimo pasaulio personažais. Veiksmų sekas problemoms spręsti suvokia ir elementariai taiko stebėdami, žaisdami, nagrinėdami ir įvardydami įvairių procesų, kasdienių darbų ir veiklų atlikimą žingsniais, veiksmų eiliškumą, susitarimus-taisykles. Veiklos, siekiant savo ketinimų, skaidymo į dalis įgūdžius ugdomi žaisdami, konstruodami, dalyvaudami projektinėse ir kt. veiklose, padalindami didelį darbą į dalis, paskirstydami komandos narių vaidmenis ir veiksmus. Per įvairias praktines veiklas susipažįsta su nurodymo, komandos sąvoka. Žaisdami atlieka vieni kitų sakomus nurodymus, komandas. Žaisdami mokosi žodines komandas pateikti vaizdiniais, garsiniais ir kitais simboliais bei atlikti jais žymimus veiksmus. Užrašo komandų sekas simbolių sekomis ir mokosi jas „perskaityti“ bei atlikti. Dėlioja ir atlieka veiksmų seką su realiais objektais (kaladėlėmis, akmenukais,

	piešiniais, kortelėmis ir kt.). Žaisdami, konstruodami, bando sudėlioti veiksmų sekas, kurias atlieka skaitmeniniai objektai (robotukai, valdikliai ir pan.). Nurodo, kuo skiriasi rezultatai, kai komandas atlieka žmogus ir robotas. Stebėdami ir nagrinėdami įvairių veiklų atlikimo veiksmus, pastebi jų pasikartojimą. Su žaidybinėmis programavimo aplinkomis susipažįsta programuodami paprasčiausias animacijas, žaidimus, dėliodami komandų blokų sekas ir jas vykdydami. Išbando užrašytas veiksmų sekas ir, jei nepavyko pasiekti norimą rezultatą, pakoreguoja veiksmų seką ir bando iš naujo. Skaitmeninių priemonių saugaus ir atsakingo naudojimo, virtualaus bendravimo taisyklės sužino ir mokosi taikyti jas aptardami su suaugusiuoju (mokytoju, tėvais (globėjais)), nagrinėdami įvairias situacijas ir pavyzdžius.
„Tyrinėjimas“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Smalsauja, stebisi; atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis; stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta. Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija; tyrinėdamas atranda naujus veikimo būdus. Pamėgdžiodamas suaugusįjį ilgesnį laiką ištraukia į tyrinėjimo veiklas; džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultatai rodo kitiems.	Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyvena seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi. Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes; objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui. Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti.
Ugdymo(si) gairės	
Žaisdami ir tyrinėdami pažįsta artimiausioje aplinkoje esančius daiktus, patiria, kad daiktai (žaislai, baldai, knygos, kamuoliai ir kt.) turi požymius (forma, dydis, spalva ir tekstūra), kad medžiagos, iš kurių pagaminti daiktai, yra skirtingos (minkštos – kietos, skaidrios – neskaidrios, lengvos – sunkios). Spontaniškai tyrinėja mokytojo pasiūlytas vizualinės raiškos priemones: jas liečia, judina, brauko, spaudo, teplioja dažais, pirštukais, pastebi pėdsaką, spalvą, liniją, dėmę, pajaučia tekstūrą, skirtingų faktūrų medžiagiškumo paviršius.	Drauge su mokytoju aiškinasi, kaip daiktai keitėsi, kokie jie buvo seniau, kokie dabar, kaip tobulėjo, kaip žmogus juos pritaikė savo poreikiams. Lygina praeities ir dabarties daiktus, komentuoja jų išvaizdą, paskirtį, kaip veikia, iš ko pagaminti. Supranta, kad tos pačios paskirties daiktas (pavyzdžiui, stalas) gali būti pagamintas iš medžio, metalo, plastiko. Tyrinėja, kuo tos pačios rūšies daiktai skiriasi vieni nuo kitų (pavyzdžiui, kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva) ir nuo kitos rūšies daiktų (kamuoliai forma skiriasi nuo knygų). Judėdami mėgaujasi įvairiais judesiais, padedami mokytojo, tyrinėja tempą, ritmą, dinamiką ir erdvę, susipažįsta su judėjimo įvairove, patiria judesio elementus ir jų derinius,

Eksperimentuoja su gamtinė medžiaga, stebi renka, tyrinėja, grupuoja augalus. Tyrinėjimo objektu gali tapti vanduo, su mokytojo pagalba vaikai vandenį užšaldo į ledą, tirpina ledo kubelius, stebi kaip tirpsta šiltoje aplinkoje. Mokytojo padedami lygina savo ūgį su atitinkamais daiktais (didesnis, mažesnis). Ištraukia į įvairias eksperimentines ir kasdienėje veikloje pasitaikančias dydžio, svorio, tūrio, tekstūros palyginimo veiklas. Judėdami ir sąveikaudami su aplinka, ima pažinti savo kūno galimybes, vis plačiau juda erdvėje ir žaisdami su įvairiais objektais bei daiktais, drąsiai tyrinėja juos supančią aplinką. Ištraukia į veiklas skatinančias tyrinėti kaip juda kūnas ir atskiros jo dalys, improvizuoti, fantazuoti, ieškoti neįprastų pozų, judesiais perteikiant pasakų herojų charakterius, gyvūnų, kitų objektų ypatybes. Inicijuoja patys ir noriai ištraukia į mokytojo inicijuojamas veiklas, skatinančias tyrinėti.	susieja spontaniškus judesius su šokio elementais. Žaisdami atranda fizikinius reiškinius. Su tikslingai parinktais žaislais, daiktais ar priemonėmis (spaudomas sensorinis kamuoliukas, guma ir pan.), tyrinėja tamprumo reiškinį – daiktus spaudžia, tempia, stebėdami, kaip keičiasi, deformuojasi jų forma, tačiau atleidus jie vėl grįžta į pradinę padėtį. Trintį patiria, kai paleidžia mašinytę nuožulniaja plokštuma, ir stebi, kiek toli ji nuvažiuoja skirtinga „kelio danga“ (lygiomis grindimis, kilimu). Energiją tyrinėja eksperimentuodami su žaislų judėjimu: naudoja žaislus, varomus elektros (baterijos) energija, patys pastumia ar traukia žaislą, suprasdami, kad jį išjudino žmogus energija. Eksperimentuoja, kokius daiktus magnetas traukia (turinčius geležies), atkreipia dėmesį, kad magnetas turi du polius, pastebi, kad kartais poliai ne traukia vienas kitą, o stumia. Eksperimentuoja su veidrodiniais paviršiais, taškiniais šviesos šaltiniais, stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. Tyrinėjimo objektu tampa vanduo ir jo būviai. Susipažįsta ir mokosi naudotis daiktais, prietaisais (lupos, magnetai, mikroskopas, svarstyklės), padedančiais tyrinėti ir pažinti aplinką (gamtos radinius, žmogaus sukurtus daiktus). Žaisdami, tyrinėdami aplinką, naudojami išmaniaisiais daiktais (žaislais, robotukais, išmaniaisiais rašikliais, telefonais, išmaniosiomis grindimis ir kt.), aiškinasi jų veikimo būdą, juos išbando. Matydami, kaip suaugusieji ir kiti vaikai naudoja įvairius įrankius, ir stebėdami, kaip tie įrankiai veikia, patys juos išbando. Daiktus kūrybiškai panaudoja žaidimuose, ugdosi nuostatą tausoti daiktus. Kartu su bendraamžiais ir suaugusiais tyrinėja temas, kylančias iš jų patirčių, vaizduotės, įkvėptas skaitomų literatūros, muzikos, teatro ar dailės kūrinių. Ieško atsakymų į patiems kylančius ir mokytojo nuolat keliamus klausimus.
„Mokėjimas mokytis“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, ištraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Trumpam ištraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinių, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta.	Ištraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokyti. Numato veiksmų ir priemonių planą tikslui pasiekti. Priimdamas sprendimus ieško informacijos ir ją tikslingai atsirenka. Stebi savo veiklos procesą, jį koreguoja,

	išbandydamas įvairius veikimo būdus ir kylančias idėjas, kol pasiekia tikslą. Noriai dalinasi patirtimi apie veiklos procesą ir rezultata, pasako, ko ir kaip mokėsi, kas pavyko (nepavyko), ką dar norėtų išbandyti, ko išmokyti. Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta.
Ugdymo(si) gairės	
Žaisdami atlieka dviejų nesudėtingų, jiems suprantamų veiksmų sekas (pavyzdžiui, paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles). Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką. Smalsauja, klausia „Kas čia?“, „Kur?“, prašo parodyti, stebisi, atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, stebi ir bando aiškintis, kas tai yra, kaip tai veikia, vyksta. Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtine medžiaga, formomis, dydžiais, kiekiais, spalvomis, judesiu, mimika, garsais ir intonacija. Tyrinėdami atranda naujus veikimo būdus. Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda padengti stalą, tvarkyti, valyti ir kt. Pamėgdžiodami suaugusiųjų ilgesnį laiką įsitraukia į tyrinėjimo veiklas, džiaugiasi tyrinėjimo atradimu, rezultata, rodo kitiems. Tyrinėja mokytojo pasiūlytas vizualinės raiškos priemones: jas liečia, judina, brauko, spauda, teploja dažais, pirštukais, pastebi pėdsaką, spalvą, liniją, dėmę, pajaučia tekstūrą, skirtingų faktūrų medžiagiškumo paviršių.	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, užduoda atvirus klausimus „Kodėl?“, „Kaip“, „Kada?“ ir pan., įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tikslo, stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus. Įsitraukia į naują, iššūkio reikalaujančią veiklą, drąsiai kalba apie tai, ką jau moka, ką norėtų sužinoti, ko išmokyti. Matydami, kaip suaugusieji ir kiti vaikai naudoja įvairius įrankius, ir stebėdami, kaip tie įrankiai veikia, patys juos išbando. Pastebi grupėje naujai atsiradusias priemones, žaislus, juos išbando. Daiktus kūrybiškai panaudoja žaidimuose, ugdosi nuostatą tausoti daiktus. Džiaugiasi atradę naujus dydžių palyginimo būdus. Per įvairias praktines veiklas susipažįsta su nurodymo, komandos sąvokas. Pasako, kad nori išmokyti rašyti, skaičiuoti, skaityti, tyrinėti aplinką ir pan. Suaugusiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau. Įvairiose edukacinėse aplinkose žaidžia sudėtingus žaidimus ir kartu mokosi tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir pan. Kelia klausimus, klysta, randa sprendimus, atsakymus pasinaudodami ankstesnėmis patirtimis.

Ugdymosi sritis „Aš ir bendruomenė“

„Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais“	
<i>Vertybinių nuostatų.</i> Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir bendraamžiais. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Drąsiai išbando ką nors naują, ramiai stebi	Stengiasi geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti

nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Ieško bendraamžių draugijos. Siekia veikti savarankiškai, tikisi savo iniciatyvų palaikymo, pagyrimo. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradeda suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojasi bendrai.	su pažįstamais ir nepažįstamais suaugusiais bei vaikais. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Supranta, koks elgesys yra priimtinas ar nepriimtinas kitiems ir kodėl. Rodo iniciatyvą susikalbėti ir bendradarbiauti su kitais. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo ar kito vaiko nuomonę, aiškinasi, tariasi. Pradeda tarpininkauti kitiems vaikams, jiems sprendžiant tarpusavio nesutarimus. Domisi socialiniais ir kultūriniais skirtumais tarp vaikų, jų šeimų ir natūraliai juos priima. Parodo supratimą ir pagarbą kitokiai išvaizdai, kitokiam požiūriui, kitai kultūrai. Supranta, kad gyvendamas grupėje turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Suvokia savo veiksmų akivaizdžias pasekmes sau, kitiems ir visai grupei.
Ugdymo(si) gairės	
Mokosi būti ir veikti šalia kitų ir kartu su kitais įsitraukdami į bendrus žaidimus ir veiklas grupelėje. Bendrose veiklose ugdomi jautrumą kito poreikiams: mokosi suprasti, ką jaučia, ko nori kitas, bando atliepti kito jausmus ar norus. Pajaučia juos supančių žmonių išvaizdos, aprangos, amžiaus panašumus ir skirtumus, jeigu jie yra labai akivaizdūs, atkreipus į juos dėmesį, mokytojo yra įvardijami, pakomentuojami. Žaidinami, matydami save veidrodyje, nuotraukose tyrinėja aš – ne aš ribas, kasdienėje rutinoje ir veiklose atsirinkdami savo drabužėlius ar žaislus aiškinasi mano – tavo santykį, ko nors turėjimą (ką turiu aš – ką turi tu). Padedami suaugusiojo, sekdami jo pavyzdžiu, bendraudami su kitais vaikais, įvaldo paprastus emocijų reguliavimo būdus: parodyti, atskleisti, išreikšti emocijas, kreiptis pagalbos, pasiguosti, leisti apkabinamam, nuraminamam, nukreipti dėmesį nuo stiprias emocijas sukėlusio įvykio ar objekto, pasitraukti iš įtampą keliančios situacijos.	Patys inicijuoja bendrus žaidimus ar veiklas, siūlo ir derina veiklos idėjas, veiksmus, siužetą, susikuria veiklos ir elgesio taisyklės, padeda, paremia vienas kitą, tariasi. Išbando pačių bendraujant atrastus, iš skaitomų knygelių ar suaugusiųjų sužinotus įvairius emocinių ryšių, abipusės simpatijos, draugystės užmezgimo ir palaikymo būdus, aiškinasi, koks draugas yra geras ir koks yra blogas. Žmonių panašumus ir įvairovę pajaučia, tyrinėja, supranta žaisdami, bendraudami gyvai, drauge ką nors veikdami ir kurdami, dalindamiesi patyrimu ir idėjomis su artimiausioje (namų, lopšelio-darželio, miesto / kaimo) aplinkoje bei šalyje gyvenančiais skirtingo amžiaus, lyties, tautybės, profesijos, rasės, tikėjimo, gebėjimų žmonėmis. Šalies ir pasaulio žmonių išvaizdos, aprangos, kalbų, maisto, būstų, darbų, kelionių, tradicinių menų, švenčių panašumus ir įvairovę pažįsta per įvairias medijas ir socialinius tinklus, per muzikos kūrinius, dailės darbus, virtualius susitikimus, keliones. Paremiami mokytojo, atranda ir išbando įvairius emocinio kontakto, pagarbaus bendravimo ir ryšių su kitais žmonėmis užmezgimo bei palaikymo būdus gyvai ir nuotoliu. Piešdami save ir kitus, matuodamiesi, lygindami akių, plaukų spalvą, kalbėdamiesi apie savo norus, pomėgius, gebėjimus, šeimas, namus, kartu žaisdami ar kurdami bendrus darbus, švėsdami šventes, socialiniuose tinkluose komunikuodami su kitų tautybių bendraamžiais, tyrinėja, kuo jie panašūs į kitus ir kuo skiriasi nuo kitų vaikų ir suaugusiųjų. Mokytojo padedami, išbando dėmesio sutelkimo, nukreipimo ir perkėlimo, impulsų ar netinkamo elgesio slopinimo, aktyvinamosios kontrolės (savęs motyvavimas atlikti tai, ko daryti nesinori) būdus,

ugdosi veiklos planavimo ir laiko valdymo gebėjimus.	
„Problemų sprendimas“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Geba atpažinti ir apibūdinti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsvarsto ir pasirenka tinkamiausius, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Susidūręs su kliūtimi, žodžiais, mimika ir kūno kalba parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį. Atsižvelgia į ankstesnę patirtį ir taiso, tobulina sprendimą.	Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariausi su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.
Ugdymo(si) gairės	
Mokytojo padedami, domisi savimi ir aplinkiniu pasauliu, pagal asmenines galias atpažįsta problemą, su kuria susidūrė, ieško sprendimų, kaip ją įveikti. Nepasisėkus, bando keletą kartų. Komunikuodami su mokytoju perima iš suaugusiojo problemų sprendimo būdus: nusišypso, pakalbina, taikiai žaidžia greta, mokosi dalintis, palaukti savo eilės (naudojant smėlio laikrodį, pasiimant kitą žaislą ir kt.), atsižvelgti į kito prašymus. Įvairius jausmus, norus ir ketinimus reiškia veiksmais, žodžiais, mimika. Atlieka įvairius nesudėtingus pavedimus, laikosi nusistovėjusios tvarkos grupėje.	Komunikuodami su grupės mokytoju, sekdami jo elgesio modeliu, mokosi suprasti, gerbti, toleruoti ir priimti kita kalba kalbantį, kitaip besielgiantį, mažiau gebantį vaiką. Tyrinėja būdus, kurie padeda suprasti vieniems kitus, įtraukti juos į bendrus žaidimus ir veiklas. Žaisdami, atlikdami grupines veiklas, mokosi išklausyti ir suprasti skirtingas nuomones, požiūrius, juos priimti ir derinti. Paremiami grupės mokytojo, mokosi įžvelgti kilusio nesutarimo esmę, išgirsti kiekvieno nesutarimo dalyvio nuomonę ir ieškoti išeičių, kurios būtų priimtinos kiekvienam. Padedant mokytojui, mokosi atpažinti patyčias ir būdus, kaip jų išvengti. Įsitraukia į mokytojo inicijuotas veiklas, grupei bendrų sprendimų priėmimą, bendras diskusijas, drauge siūlo idėjas, kaip pertvarkyti grupės ar lauko aplinką, jausdamiesi aktyviais grupės dalyviais, pajausdami demokratiškų santykių vertingumą. Grupelėje atlikdami bendrą tikslą turinčią veiklą, lyderiauja paeiliui, apsvarsto kiekvieno pasiūlytas idėjas, ieško kompromisų. Sau kelia paprastus asmeninius ar veiklos tikslus ir jų siekia, susidūrę su kliūtimis, keičia veikimo ar elgesio būdus, atkakliai stengiasi jas įveikti, kreipiasi pagalbos ir ją priima. Mokosi stabtelėti ir apmąstyti savo veiklą ar elgesį, kad pasirinktų tinkamiausius būdus.
„Savivoka ir savigarba“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.	

Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Eksperimentuoja kūno judesiais ir pojūčiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, parodo ar pasako, kiek jam metų. Pasako savo vardą ir kas jis yra – berniukas ar mergaitė. Apie save kalba pirmuoju asmeniu, pasako, ką daro, ką turi. Siekia savarankiškumo: „aš pats“. Patogiai jaučiasi įprastoje grupės aplinkoje su pažįstamais suaugusiais ir vaikais. Domisi kitų vaikų žaidimais ir grupės veiklomis. Suaugusiojo skatinamas domisi savo ir kitų kultūrų simboliais. Teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius vaikus, suaugusiuosius ir grupėje apsilankančius svečius.	Išbando naujus būdus tyrinėti savo kūno augimą. Dalinasi stebiniais apie vidinių kūno sistemų veiklos išorinius ženklus (iškvėpiamas oras, širdies plakimas ir kt.). Teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus, žaisdamas tyrinėja galimus socialinius savo vaidmenis. Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos bendruomenės veiklose. Prisideda prie šeimoje, grupėje ar mokykloje priimamų sprendimų. Pasako savo tautybę, šalį, kurioje gyvena, žino savo namų adresą. Tyrinėja savo šalies ir kitų jam įdomių šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą, supranta, kad visi žmonės yra lygūs, pasako keletą šalių panašumų ir skirtumų. Domisi ir dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos, vietinės bendruomenės vertybių ir jam suprantamų pareigų bei teisių.
Ugdymo(si) gairės	
Savo kūno ribas pajaučia suaugusiojo glaudžiami, žaidinami, kutenami, kykuojami, rengiami bei kalbinami. Išorinį kūno vaizdą ir kūno dalis tyrinėja per judrias veiklas, pajausdami, patirdami, ką kuri kūno dalis daro, kaip juda, stebėdami save veidrodyje, savo atvaizdą matydami vandens paviršiuje, ant blizgių daiktų paviršių, žaisdami šešėlių žaidimus. Savo poreikius valgyti, žaisti, miegoti ir kt. mokosi parodyti veido mimika, garsais, gestais, galvos linktelėjimu išreiškdami sutikimą ar papurtydami galvą į šonus („ne“), pirmaisiais žodžiais, kai yra jautriai globojami, žaidinami, kalbinami grupės mokytojo, kai jis stengiasi suprasti vaiko poreikių ženklus ir į juos reaguoti, kai įvardija vaiko poreikius ir domėjimosi objektus. Savo aplinkoje girdi gimtąją kalbą, išitraukia į mokytojo organizuojamas veiklas su tautosakos, tautodailės, etnomuzikos motyvais, dalyvauja tautinėse ir valstybinėse šventėse. Vaikų supratimas apie šeimą ir vaikų grupę plečiasi kartu su mokytoju ir tėvais kuriant šeimos ir grupės medį, dalyvaujant šeimos dienos grupėje, žaidžiant savo šeimos ir kitų šeimų pasiūlytus žaidimus, žiūrinėjant šeimos narių ir grupės vaikų nuotraukas.	Tyrinėja judėjimo ir atramos, virškinimo, kvėpavimo, kraujotakos sistemas, vartydami enciklopedijas vaikams, žiūrėdami informacinius filmukus, taikydami vaikams skirtas papildytosios realybės technologijas, atlikdami eksperimentus, kurdami modelius, kurie nematoma padaro matomą. Mokytojo padedami, tyrinėja ir mokosi pajusti savo asmeninės erdvės ribas, suprasti savo privatumą ir reaguoti į asmeninės erdvės ribų pažeidimą. Aiškina, ką suprato, kuo ypatingas kūnas, ką jis gali, ko negali. Išitraukia į žaidimus, įvairias veiklas, kurios padeda patirti ir suprasti: noriu – nenoriu, mėgstu – nemėgstu, įdomu – neįdomu, paskatina atpažinti, tyrinėti, įvardyti ir skirtingais būdais (emocine reakcija, pasirinkimu, piešiniu, žodžiais ar kt.) suaugusiesiems ir kitiems vaikams parodyti savo poreikius, pomėgius, interesus. Padedami mokytojo, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams (vėliava, herbas, himnas), tyrinėja šalies žemėlapi, domisi vėliavos spalvų reikšmėmis, gintaru, Gedimino pilimi ir kitais simboliais bei kultūros objektais, iš įvairių medžiagų konstruoja savo regiono ar šalies mėgstamiausių vietų modelius. Iš pasakojimų, pokalbių grupėje, šeimose ir iš socialinės medijos pažįsta iškilią savo šalies ir kitų šalių asmenybes (dainininkus, sportininkus ir kt.). Žaisdami ir bendraudami mokytojo tikslingai parengtoje edukacinėje aplinkoje, sužino keletą kitų šalių, supranta, kad tiek jie patys, tiek kiti žmonės sudaro skirtingas tautas, kurios gyvena skirtingose šalyse. Tyrinėja Lietuvos ir grupę lankančių, iš kitų

Laiko tėkmę pajaučia sąsajoje su savo veikla (kiek laiko užtrunka kažką padaryti) ir gyvenimo ritmu (ką aš veikiu per dieną), eksperimentuodami su skirtingos trukmės muzikinėmis atkarpomis, 1, 5, 10 minučių smėlio laikrodžiais (ką galiu nuveikti, kol skambės muzika, ištekęs smėlis). Paros trukmę ir laiko tėkmės per parą nuoseklumą patiria dėliodami savo veiklos per dieną paveikslėlius.	kraštų atvykusių vaikų šalių simbolius, kalbą, žemėlapius, žmonių gyvenimo būdą (tradicijas, maistą, aprangą ir pan.). Pilietinį tapatumą ugdo šeimose, grupėse, kieme laikydamiesi vertybių, pareigų ir teisių, kurias turi konkrečios valstybės pilietis. Kalbėdamiesi, žiūrėdami tikslingai parinktą vaizdo medžiagą, aiškinasi ir išreiškia supratimą apie tai, kad kai kurie žmonės patiria skurdą, nepriteklių, kad šiems žmonėms yra reikalinga pagalba, todėl įsitraukia į mokytojų ar šeimų organizuojamas labdaros akcijas, prisideda prie kitų labdaros iniciatyvų. Mokytojo padedami, tyrinėja, atranda ir aiškinasi, kas sieja jų aplinkos žmonių bendruomenių narius: emociniai ryšiai, rūpinimasis vienu kitais (šeima), bendras buvimas, bendra veikla, draugystės ryšiai (ugdymo įstaigos bendruomenė), kalba, papročiai, tradicijos, tautosaka, tautodailė, etnomuzika, amatai (tautybė), demokratinės vertybės. Mokytojo padedami, aiškinasi, tyrinėja, diskutuoja, kas mums gali ką nors papasakoti apie praeitį, dabartį, ateitį, ir atranda keletą informacijos šaltinių: ilgaamžiai ir modernūs statiniai, senoviniai ir „ateities“ daiktai, praeityje darytos nuotraukos, iliustruotos knygos, filmai, skaitmeniniai informacijos šaltiniai. Padedami mokytojų, atranda ir tyrinėja juos dominančias savo darželio, rajono ir (ar) miesto istorines vietas.
„Gebėjimas žaisti“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, išreikšdamas ir gilindamas juose supratimą apie pasaulį.	
<i>Esminiai gebėjimai.</i> Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, derina savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmais. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui. Kartodamas veiksmus žaidžia vieną įsiminusį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą. Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinį ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių.	Mokytojo paskatintas, nesunkiai įsitraukia į kolektyvinius režisūrinius žaidimus, kuria naratyvinius žaidimų pasaulius. Žaidime vartoja išplėstinę kalbą, pradeda žaisti vaizduotės žaidimus vien kalbėdamasis. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse (kieme, gamtoje), išradingai jas pritaikydamas žaidimui. Tvarkosi žaidimo erdves prieš žaidimą ir jį baigus. Kuria sudėtingus ilgalaikių naratyvinių žaidimų siužetus mėgstamų knygų, filmų ir vaizdo žaidimų pagrindu. Žaisdamas su kitais lanksčiai kaitalioja vaidmenis, kontroliuoja savo ir kitų veiksmus, konstruktyviai sprendžia kylančius nesutarimus. Laikosi taisyklių dalyvaudamas kolektyviniuose sportiniuose, judriuose ir didaktiniuose žaidimuose.
Ugdymo(si) gairės	
Juda erdvėje su įvairiais objektais, tyrinėja	Plėtoja žaidimą, aptaria žaidimo temą, planuoja

juos supančią aplinką. Veikia su daiktais, mėgdžioja suaugusiųjų veiksmus. Žaisdami su tikslingai atrinktais žaislais (lėlėmis, mašinytėmis, gyvūneliais, indeliais ir kt.), išmoksta pasirinkti arba ir patys susikurti erdves savo žaidimams. Padedami suaugusiųjų žaidžia žaidimus su taisyklėmis. Pradėdami nuo paprastų dėlionių, mozaikų, judrių gaudynių, slėpynių ir įvairių stalo žaidimų, palaipsniui pereina prie sudėtingesnių žaidimų formų. Mokytojai inicijuojant žaidimą, žaidimo iniciatyvą perleidžiant vaikams, pradeda žaisti savarankiškai. Žaidžia režisūrinius žaidimus individualiai ir dviese, pamažu pereina prie siužetinių vaidmenų žaidimų. Kuria jiems pažįstamas kasdienės socialines situacijas.	siužetą, skirstosi vaidmenis, patys kontroliuoja vienas kito veiksmus ir geba spręsti kylančius nesutarimus. Kuria pažįstamas kasdienės socialines situacijas, siekia išsikeltų tikslų, tiksliai atlikdami pasirinkto vaidmens funkcijas. Žaidžia netradicinėse lopšelio-darželio erdvėse (lauke, kieme), susitvarko žaidimo erdves prieš žaidimą ir baigus jį. Mokytojo paskatinti nesunkiai jungiasi į kolektyvinius režisūrinius žaidimus kurdami ilgalaikius žaidimo pasaulius iš gyvenimiškų situacijų, pasakų ir kino filmų, animacinių filmukų pagrindu, lengvai įtraukia kitus grupės vaikus ir suaugusiuosius. Žaisdami grupelėje lyderiauja paeiliui, apsvaisto kiekvieno pasiūlytas idėjas, ieško kompromisų. Žaidžia žaidimus su taisyklėmis (didaktinius ugdomojo pobūdžio), patys pradeda juos kurti. Žaisdami didesnėse grupelėse, kuria žaidimo erdves ir konstruoja sudėtingesnius žaidimo siužetus, pasitelkdami vaizduotę ir įtraukdami fantastinių elementų. Žaisdami, kurdami vis naujus žaidimus, geba sutelkti savo gebėjimus, atskleidžia savo pomėgius ir stiprybes.
--	--

Ugdymosi sritis „Kuriu ir išreiškiu“

„Kūrybiškumas“	
<i>Vertybinių nuostatų.</i> Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą įgyvendindamas kūrybinius sumanymus, aptaria tai su kitais.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Pakartotinai tyrinėja dominančius raiškos būdus. Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atspindamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais.	Domisi, fantazuoja, užduoda klausimus apie kūrybinę veiklą, išbando įvairias naujas kūrybos priemones ir būdus. Savo kūryboje atkartoja pastebėtus kitų kūrybos elementus. Numato, kaip ir kokiomis priemonėmis sieks kūrybinio rezultato, padedamas sprendžia kūrybinius iššūkius, pagal savo įsivaizdavimą siekia pabaigti kūrybinį darbą, paskatintas jį tobulina. Dalinas savo kūryba artimoje aplinkoje, pasakoja apie kūrybos vyksmą, paaiškina, kas jam svarbu ir įdomu, pasako, kam skirti jo paties ir kitų žmonių kūrybos rezultatai.
Ugdymo(si) gairės	
Tyrinėja, kuria įvairius garsų išgavimo būdus, naudodami antrines žaliavas, gamtinę medžiagą ir pan. Žaisdami atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus. Domisi ir gėrasi savo bei kitų kūryba, naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais	Išbando įvairių medžiagų galimybes, atranda dar nepažintus dalykus. Atranda naujus daiktus ir vis kitas jų savybes. Fantazuoja žaisdami, atlieka simbolinius veiksmus su žaislais arba jų pakaitalais. Žaisdami persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. Domisi ir žaidžia naujais konstruktoriais,

(judesiais, veido, kūno išraiškomis reaguoją į naujus vaizdus, garsus, objektus). Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydami. Gamtoje išbando tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos vaikams pasakojama, skaitoma. Pritaiko įvairius daiktus veiksams: „kaladėlė – telefonas, pieštukas – šaukštas“ ir pan., emociškai reaguoją į naują patirtį. Žaidžia, eksperimentuoja su spalvomis (nudažo buteliuose esantį vandenį, jį pilsto, semia, laisto, ant didelio popieriaus lapo varvina dažus ir brauko per juos pirštais, delnais). Žaidžia, eksperimentuoja su smėliu (piešia ant smėlio, važiuoja per jį mašinėlėmis, brauko su medžių šakelėmis, akmenukais, smaigsto į jį lapus, kankorėžius, dėlioja ant jo gamtinę medžiagą). Stato smėlio pilis, jų dekoravimui naudoja gamtinę medžiagą. Piešia ant stiklo, veidrodžio, įmaučiu, kartono. Antspauduoja su įvairia gamtine medžiaga. Iš gamtinės medžiagos kuria naujus produktus. Atlieka vis įvairesnius veiksmus su tuo pačiu daiktu. Dėlioja kaladėles, lego, sukurdam iš jų naujus objektus.	kaladėlėmis – stato, juos ardo ir vėl kuria. Išsiaiškina, kaip valdomi žaislai su elementais, geba juos savarankiškai įjungti, išjungti, valdyti. Domisi įvairiomis knygomis. Džiaugiasi naujais atradimais gamtoje: mēto, plukdo įvairius daiktus, voliojasi sniege, ridena sniego gniūžtes, kamuolius, piešia pagaliukais ant sniego, smėlio. Išbando šaukštų, kočelių, puodų ir kitų apyvokos daiktų naujas panaudojimo galimybes bei muzikinį skambesį. Atranda ir savitai reaguoją į naujus žaidimus su gamtine medžiaga, antrine žaliava. Gėrasi metų laikų spalvomis, įvairiais puošybos elementais, formomis. Kuria žaidimus, pasirenka ir interpretuoja įvairių profesijų atstovų vaidmenis. Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdami paveikslus, piešdami piešinius ar vaidindami, improvizuodami įvairias istorijas. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jiems pasakojama, skaitoma. Renkasi žaidimui reikalingus daiktus, tariasi su draugais, kuria žaidimo taisykles, scenarijus. Naudoja įprastus daiktus, pagal naują paskirtį ir sukuria visiškai kitą produktą. Vaidina patys ir naudoja teatro lėles, improvizuoja atlikdami trumpus kūrinius, pasakas, kurių veikėjams sugalvoja įvairių situacijų, nutikimų. Analizuoja savo ir draugų darbus (piešinius, statinius, kitą veiklą). Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai. Smalsauja, kelia klausimus, svarsto: „O kas bus toliau?“ „Kas iš to išeis?“ „Kodėl?“ ir pan. Atlieka įvairius eksperimentus. Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, įprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi. Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis.
„Meninė raiška“	
<i>Vertybinių nuostatų.</i> Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tiksliai išreiškia emocijas, išpūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai	4–6 metų vaikai
Muzika. Apžiūrinėja, tyrinėja muzikos instrumentus, aplinkos daiktus, jais išgauna garsus. Eksperimentuoja balsu: kuria ir rečituoja savitus žodžius; paskatintas kūnu išgauna garsus, išbando naujus judesius, tinkančius dainuojant ar klausant muzikos.	Muzika. Tyrinėdamas ir išbandydamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, lygina, apibūdina, grupuoja garsus. Išbando grojimą smulkesnės motorikos įgūdžių reikalaujančiais muzikos instrumentais. Dainuoja (vienas, poroje ar grupėje) sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses

Vienas ir kartu su kitais dainuoja nesudėtingas daineles, jų tekstą interpretuoja kūno judesiais. Imituoja ritmo ir melodinius darinius, vis tiksliau išlaiko ritminį pulsą. Spontaniškai dainuoja „arioso“ dainas, kuriose platesnis diapazonas, juntamas metras ir reguliariai pasikartojantys ritmo dariniai, panaudojamos frazės iš išminktų dainų. Groja lengvai įvaldomais melodiniais ir mušamaisiais instrumentais. Juda (su priemonėmis ir be jų) klausydamas ir kurdamas. Išlaiko dėmesį klausydamasis muzikos kūrinio, atpažįsta kai kurias anksčiau girdėtas melodijas ir klausytus kūrinius. Įvardija arba parodo, kad supranta kai kuriuos muzikos kontrastus (garsiai – tyliai; greitai – lėtai, linksmai – liūdnai). Muzikinę raišką naudoja kitoje veikloje. Noriai muzikuoja individualiai ir grupėje. Šokis. Tyrinėja ir atranda naujų judesių bei jų derinimo būdų. Judėdamas tyrinėja savo ir kitų vaikų asmenines erdves. Atlieka paprastus ratelius ir dainuojamuosius žaidimus, bandydamas nustatyta kryptimi koordinuoti judėti su kitais. Vienu metu judina kelias kūno dalis. Improvizuoja judesiais atliepdamas muzikos nuotaiką ir savybes, kuria, kurį laiką prisimena ir kartoja įvairias dviejų trijų judesių kombinacijas. Natūraliai ir džiaugsmingai šoka ir individualiai, ir drauge su kitais. Dailė. Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis ir medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais. Kuria statinius, lipdinius, keverzones ar galvakojus. Grafinius ir erdvinius kūrinius palydi garsais, veiksmiais, sava kalba. Pradedą rinktis jam patrauklias raiškos priemones, medžiagas. Teatras. Išbando balso, kūno ir mimikos raiškas ir priemones, siekdamas emocinio poveikio aplinkiniams pasirenka pritarimo sulaukusias raiškas. Režisūrinių ir vaidmenų žaidimų metu atlikdamas pasirinktą vaidmenį pasitelkia kūno judesius, veido mimiką, balso	dainas, jas gana tiksliai intonuoja, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą. Kuria ritminius ir melodinius darinius, improvizuoja ir komponuoja jungdamas kelis atskirus muzikos elementus (melodiją, ritmą, harmoniją, tembrą, tempą ir dinamiką). Pateikia savo muzikinę kūrybą grafiniais ženklais arba naudodamas skaitmenines programas. Kuria garsinius fonus ir perkusinius akompanimentus. Vartoja vis daugiau muzikos sąvokų, sugeba atlikti ir supaprastintu būdu pavaizduoti ketvirtines, aštuntines ir pusines natas bei pauzes. Išklausęs muzikos kūrinį trumpai nusako, kodėl kūrinys patiko ir kuo jis įdomus, aptaria, kur ir kada girdi muziką savo aplinkoje, nusako muzikinio kūrinio paskirtį ir kontekstą. Dalinasi išpūdžiais, užduoda klausimus apie matytus koncertus, aptaria atlikėjų ir klausytojų vaidmenis gyvai atliekant muziką. Šokis. Siūlo naujus šokio raiškos būdus, eksperimentuoja, kaip judesiais galima pavaizduoti įvairias emocijas ir nuotaikas, charakteringus veikėjų judesius. Šoka sudėtingesnius autorinius ir liaudies šokius bei ratelius (tiltelius, grandinėles). Improvizuodamas ir kurdamas kompozicijas perteikia temą, siužetą ar pasirinktą nuotaiką, įtraukdamas šokio judesiui būdingas ypatybes. Padedamas mokytojo grafiškai fiksuoja savo sukurtą šokio eigą. Apibūdina savo atlikto, sukurtą ar stebėto šokio tempą, nuotaiką, charakteringus judesius, temą. Aiškina, kodėl kitų sukurti šokiai patiko ir kuo jie įdomūs; nusako, kur ir kada mato šokių savo aplinkoje, mokykloje ir už jos ribų. Dailė. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis (gratažas, monotipija), skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Kuria darbus, pasižyminčius fantastinėmis detalėmis, grafiniais ženklais (skaitmenimis, žodžiais, raidėmis, rodyklėmis). Turi išankstinį kūrybinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti, įgyvendindamas įvairias idėjas dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Komentuoja ir kitaip reiškia nuomonę apie savo, kitų vaikų, menininkų darbus vartodamas žinomas dailės sąvokas. Gali išvardyti keletą technikų (piešta, fotografuota, tapyta). Samprotauja apie dailės kūrinių paskirtį. Supranta, kad yra skirtingos dailės rūšys. Teatras. Tyrinėja simbolinio personažo esmines savybes, emocijas ir jausmus, juos perteikia charakteringais kūno judesiais, veido išraiškomis, balso intonacijomis. Kuria lėlių, šokio, dramos, operos „spektaklius“ kartu
--	---

intonacijas ir priemones.	su kitais vaikais, drąsiai improvizuoja „bendraudamas“ su jų kuriamais veikėjais; drauge su mokytojais ir vaikais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose ir juose prisiima skirtingus vaidmenis. Dalinsi savo teatrine patirtimi su kitais, apibūdina įsimintinus spektaklio epizodus, teatro formomis perteikiamas idėjas susieja su konkrečiomis gyvenimiškomis situacijomis ir išgyvenimais.
Ugdymo(si) gairės	
Muzika. Intuityviai domisi aplinka, garsais, bando suprasti aplinkos ir savo muzikinio čiaušėjimo sąsajas. Patirdami ir įvardydami muzikos sąvokas (aukštai – žemai, garsiai – tyliai, ilgas – trumpas, tas pats – skirtingas, linksmas – liūdnas), mokosi suprasti, atlikti muziką ir mėgautis ja. Klausosi lopšinių, dainų, skanduočių, ritmiškai atliekamų eilėraščių, skaičiuočių, erzinimų, mylavimų, atkartoja juos, žaidžia žaidimus su judesiais. Padedami suaugusiojo palengva pratinasi ploti, trepsėti, siūbuoti ar skanduoti savarankiškai. Tyrinėja ir išbando garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais. Lygina, apibūdina, kategorizuoja tuos garsus. Individualiai ar grupėje atpažįsta tylą kaip svarbų muzikos elementą žaidžiant ar dalyvaujant mokytojo inicijuotoje veikloje. Klausosi muzikos piešdami, judėdami su priemonėmis ir be jų. Šokis. Judesio kalba išreiškia savo mintis ir emocijas, pažįsta pasaulį per fizinę ir jutiminę patirtį. Palankioje erdvėje judėdami pradeda jausti laiką – suvokia laiko trukmę, supranta judėjimo tempą, juda greitai arba lėtai, jaučia ritmą, instinktyviai šokinėja pagal tolygų ritmą. Dailė. Stebi ir tyrinėja aplinkos objektus ir reiškinius, ima suprasti aplinkos daiktų ir objektų formas, spalvas, dydžius, kontūrus. Tyrinėja mokytojo pasiūlytas vizualinės raiškos priemones: jas liečia, judina, brauko, spaudo, teplioja dažais, pirštukais, pastebi pėdsaką, spalvą, liniją, dėmę, pajaučia tekstūrą. Tyrinėja savo keverzones ir terliones, bando apie jas pasakoti. Teatras. Išbando skirtingas teatrinės raiškos priemones. Išbando vaidybinių	Muzika. Mėgdžiodami aplinkos garsus, atkartoja toninius ir ritminius darinius, pradeda suprasti dainavimo ir kvėpavimo svarbą, skandavimą derina su judėjimu. Žaisdami muzikinius žaidimus, geriau susitelkia, įsitraukia į muziką. Klausydamiesi įvairių muzikinių derinių, plečia savo muzikinį žodyną. Klausydamiesi dainavimo be teksto, labiau susitelkia į muziką, ne į žodžius. Ne vien atkartoja suaugusiųjų sukurtas dainas, mokytojo skatinami plėtoja ir savos kūrybos spontanišką („arioso“) dainavimą. Pamažu plečia dainų ir skanduočių repertuarą, mokosi atskirti, ar garsai, dariniai ir melodijos yra panašios, ar skirtingos, atpažįsta anksčiau girdėtas melodijas, parodo melodijos slinktį bei kontūrą. Spontaniškai dainuoja dainas, kuriose juntamas metras, pasikartojantys ritmo dariniai ir tonacija. Šokis. Juda erdvėje įsivaizduojama vingiuota linija, mokosi koordinuoti savo kūną. Naudoja laisvus tekamuosius judesius, kurie padeda kontroliuoti kūno energiją ir įtampą. Juda ta pačia puse, išlaiko pusiausvyrą, demonstruoja lankstumą, reguliarų ir gilų kvėpavimą. Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus vietoje ir persikeliant erdvėje (šuoliukai, pritūpimai, sukiniai, paprasti žingsneliai). Spontaniškus judesius keičia į sąmoningai struktūruotą judesių seką (judesys tampa šokiu). Perpranta etiketo ir scenos kultūros taisykles. Šokdami šokius susipažįsta su įvairiomis kultūromis, atranda skirtingus mokymosi būdus (šokti vienam, šokti poroje, šokti ratelyje ir kt.). Tyrinėja, fantazuoja, eksperimentuoja su garsais, balsais, judesiais, fizinėmis medžiagomis ir siužetais, generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui. Mokydamiesi šokių, supranta jų kompoziciją (šokio žingsnius, sekas, stilių, judėjimo kryptį, erdvę), stebi kitus, derina šokio meną su kitais menais ir kalba, nusako šokio tempą, nuotaiką. Dailė. Išbando įvairias grafikos technikas (monotipija, lino raižinys, gratažas, koliažas), eksperimentuoja su mišriomis technikomis. Analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais kūriniais (grafikos ir tapybos darbai, fotografijos ir

improvizaciją pasitelkdami savo kūno judesius, muzikavimą, spontanišką dainavimą bei kurdami improvizacinius teatro vaidinimus sau ir draugams.	kt.). Eksperimentuoja su dažais, juos maišydami, žaisdami linijomis, dėmėmis. Lipdo skirtingų formų objektus, konstruodami erdvinius objektus iš skirtingų medžiagų. Kuria objektus ir kompozicijas iš kaladėlių, gamtinės medžiagos, buities rakandų, antrinių žaliavų, naudodami 3D pieštukus. Teatras. Išbando skirtingas teatrinės raiškos priemones. Atlieka vaidybines improvizacijas pasitelkiant savo kūno judesius, muzikavimą, spontanišką dainavimą bei kuria improvizacinius teatro vaidinimus sau ir draugams. Naudoja kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas mokosi tiksliau, aiškiau, kūrybiškai perteikti savo išgyvenimus kitiems. Per improvizacinio pobūdžio vaidybą kartu su bendraamžiais ir suaugusiais tyrinėja temas, kylančias iš jų patirčių, vaizduotės, įkvėptas skaitomų literatūros, muzikos, teatro ar dailės kūrinių. Stebi ir dalyvauja teatro pastatymuose lopšelyje-darželyje ir už jo ribų: šokio, lėlių, dramos, operos ir kt. Drauge su suaugusiais dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose (tradicinėse šventėse, pasakų vaidinimuose su lėlėmis ir pan.).
„Estetinis suvokimas“	
<i>Vertybinė nuostata.</i> Domisi, gėrasi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka. <i>Esminiai gebėjimai.</i> Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetinėmis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.	
Pasiekimų žingsniai	
1–3 metų vaikai Emocingai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus ir reiškinius. Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu). Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą ir aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą.	4–6 metų vaikai Įgyvendindamas naujas kūrybines idėjas nebijo eksperimentuoti, laužyti taisykles ir normas, žaismingai stulbinti. Atpažįsta meno paskirtis ir kontekstus, patirtus meno kūrinius susieja su savo asmenine raiška. Pasakoja apie matytus dailės kūrinius, išgirstą muziką, matytą vaidinimą, šokį, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką; gamtoje ir žmogaus sukurtoje aplinkoje kilusius vaizdinius. Siūlo, kaip savo aplinkoje ir už mokyklos ribų panaudoti tai, kas jam patinka ir priimtina. Vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasakodamas vieną kitą argumentą.
Ugdymo(si) gairės	
Klausosi mokytojų parinktos įvairių stilių, epochų ir kultūrų muzikos. Stebi ir tyrinėja aplinkos objektus ir reiškinius, patraukiančius jų dėmesį savo vizualinėmis savybėmis, stebi ir reaguoja į mokytojo santykį su aplinkos objektais (susižavėjimą, grožėjimąsi). Stebi ugdymo(si) aplinką, ją tyrinėja	Stebi aplinkos daiktus ir objektus, liečia juos, stebi iš skirtingų perspektyvų ir pan. Turtingus vizualinius vaizdinius kaupia vidaus ir lauko aplinkoje, kurioje yra įvairių meno kūrinių, objektų, gamtinės medžiagos, jais žaidžia, keičia vizualias savybes (apšvietimą, spalvą, formą, tonus) ir kitaip tyrinėja. Mokytojo paskatinti stebi, analizuoja, aptaria, grožisi

(analizuoja, lygina, kategorizuoja). Klausosi suaugusiojo sekamų pasakų, skaitomų eiliuotų kūrinių, apsakymų. Džiaugiasi knygelių iliustracijomis, paveikslėliais. Atpažįsta mėgiamų knygelių iliustracijas, piešinėlius, mimiką, gestais, garsais reiškia emocijas. Emocingai reaguoja į muziką, daineles, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus, džiaugiasi, ploja, trepsi, šypsosi, mojuoja rankomis į muzikos taktą, improvizuoja. Išbando įvairias dailės medžiagas ir priemones, sulaukę pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi. Dalyvauja lopšelio-darželio renginiuose, šventėse, pasirodymuose.	savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais kūriniais. Pažįsta ir patiria teatro meno reiškinius lopšelyje-darželyje ir už jo ribų stebėdami ir dalyvaudami teatro pastatymuose: šokio, lėlių, dramos, operos ir kt. Pasakoja, ką sukūrė, pasako savo nuomonę, gėrisi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori darbelius eksponuoti, rodyti kitiems. Dalyvauja lopšelio-darželio renginiuose, šventėse, pasirodymuose, vertina juos.
--	---

Ikimokyklinio ugdymo(si) procesui įgyvendinti naudojamos įvairios ugdymo(si) priemonės, atitinkančios vaikų amžių, raidos tarpsnius, poreikius ir ugdymo turinio tikslus. Jos padeda kurti prasmingas ugdymo(si) situacijas, skatinti vaikų aktyvumą, kūrybiškumą, savarankiškumą ir bendradarbiavimą.

Pagrindinės ugdymo(si) priemonių grupės:

- **Sensorinės ir motorinės priemonės:** įvairios faktūrų, formų, svorio ir medžiagiškumo priemonės (sensoriniai maišeliai, smėlis, vandens žaidimų stotelės, manipuliaciniai žaislai, lavinamieji kilimėliai ir t. t.).
- **Konstravimo ir modeliavimo priemonės:** statybiniai blokėliai, magnetiniai konstruktoriai, lego, dėlionės, medinės detalės, įvairios medžiagos konstruoti (popierius, kartonas, gamtinė medžiaga) ir t. t.
- **Meninės raidos priemonės:** piešimo, tapymo, lipdymo, aplikavimo, modeliavimo priemonės (guašas, kreidelės, molis, plastilinas, tekstilė, perdirbamos medžiagos ir t. t.).
- **Knygos ir informacinės priemonės:** paveikslėlių, pasakų ir enciklopedinio pobūdžio knygos, interaktyvūs leidiniai, kortelės, plakatai, žemėlapiai, paveikslėlių sekos ir t. t.
- **Muzikos ir garsų priemonės:** muzikiniai instrumentai (barškučiai, būgnėliai, varpeliai, ksilofonai ir t. t.), garso įrašai, ritminės priemonės, garso kolonėlės ir t. t.
- **Skaitmeninės technologijos:** interaktyvios lentos, planšetiniai kompiuteriai, edukacinės programėlės ir įrašai, STEAM įranga (mikroskopai, robotukai, šviesos stalai ir pan.) ir t. t.
- **Kasdienio gyvenimo ir vaidmenų žaidimų priemonės:** virtuvėlės, gydytojo, statybininko, pardavėjo, šeimos ir kitų profesijų atributika, lėlės, figūrėlės, buitiniai daiktai ir pan.
- **Gamtoje ir lauko veikloms skirtos priemonės:** žaidimų lauko įrenginiai, judrieji žaislai (riedlentės, kamuoliai, dviratukai), kibirėliai, kastuvėliai, gamtos tyrinėjimo įrankiai (didinimo stiklai, žiūronai, indeliai vabzdžiams stebėti ir pan.) ir t. t.
- **Socialinio-emocinio ugdymo priemonės:** emocijų kortelės, jausmų termometrai, nusiramino kampelio priemonės (streso kamuoliukai, minkšti žaislai ir pan.) ir t. t.
- **Kitos įvairios priemonės, reikalingos ugdymo(si) procesui,** siekiant tikslingo vaikų įtraukimo į ugdymo(si) procesą, nuolatinio tyrinėjimo ir aktyvios patirties kūrimo.

Priemonių parinkimas grindžiamas:

- universalaus dizaino mokymuisi principais;

- vaikų interesais, poreikiais ir individualiomis galiomis;
- ugdomųjų veiklų tikslais ir jų integracija į visuminį ugdymo(si) turinį.

Mokytojai laisvai pasirenka ir kuria priemones, siekdami tikslingos vaikų įtraukimo į ugdymo(si) procesą, nuolatinio tyrinėjimo ir aktyvios patirties kūrimo.

V SKYRIUS

VAIKŲ UGDYMO(SI) PAŽANGA, UGDYMO(SI) TĘSTINUMAS

Lopšelyje-darželyje vaikų pasiekimai ir pažanga vertinami naudojant **formuojamąjį** ir **apibendrinamąjį** vertinimą. **Formuojamasis vertinimas** vyksta nuolat, stebimos kasdienės vaikų veiklos, jų rezultatai, veikimo sėkmės ir kylantys sunkumai. Vaikų pasiekimams ir pažangai fiksuoti visų grupių mokytojai naudoja priemonę „Pasiiekimų žingsneliai“. Priemone naudojasi ir meninio ugdymo mokytojas, logopedas, mokinio padėjėjas, mokytojo padėjėjas. Pastebėjus vaiko mokymosi ypatumą arba pasiekimo požymį, jis glaustai fiksuojamas mokytojų pasirinktu būdu, pažymint datą. Renkami ir kiti įrodymai: nuotraukos, vaikų darbai, jų pasakojimai, mintys ir kt. Fiksuota informacija kaupiama dvi savaites, vėliau grupės mokytojų analizuojama, reflektuojama, apibendrinama ir išskirstoma į vaikų aplankus, kaupiamus elektronine forma, kaip vaiko interesus, pasiekimų augimą rodantys ir sėkmingo mokymosi būdus atskleidžiantys įrodymai bei kaip informacija, leidžianti įžvelgti vaiko ugdymosi barjerus, rodanti vaiko pažangos stoką ar kt. Vaiko „Pasiiekimų žingsnelių“ lapas su pasiekimų įrodymais naudojamas aptariant jo pasiekimus su tėvais (globėjais). **Apibendrinamasis vertinimas** – vaiko ugdymosi per vienerius metus rezultatų įvertinimas gegužės mėnesį. Vertinimas atliekamas pagal „Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymosi pasiekimų aprašą“ įvertinant 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių, nurodant pasiekimų žingsnelį. Vaiko pasiekimus vertina ikimokyklinio amžiaus mokytojas, meninio ugdymo mokytojas, logopedas. Pagal galimybes pasiekimus įsivertina ir patys vaikai.

Pasiekimų ir pažangos įrodymai, žingsnelių aprašai kaupiami vaiko pasiekimų aplanke ar elektroniniame dienyne. Pasibaigus mokslo metams informacija perkeliama ir saugoma archyve. Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo medžiaga yra konfidenciali, neviešinama.

Vertinimo informacijos panaudojimas

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimas leidžia mokytojui numatyti, kaip plėtoti ugdymosi kontekstus ir atliepti vaikų poreikius situacijoje *čia ir dabar*, kokias tikslingas veiklas planuoti auginant vaikų galias.

Vaikui apie jo pasiekimus paaiškinama žodžiu, motyvuojant jį, pasidžiaugiant veikla, vaikai mokosi patys įsivertinti savo pasiekimus, vykdytas veiklas.

Apibendrinantys duomenys aptariami mokytojų tarybos posėdyje, naudojami tikslingam ir kryptingam veiklos planavimui, bendradarbiavimui su tėvais (globėjais). Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, apibendrinantys duomenys aptariamai lopšelio-darželio vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

Vaikų ugdymo(si) dermę bei tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ugdymo programos ir priešmokyklinio ugdymo programos svarbiausių ugdymo(si) principų atitiktis ir ugdymo(si) proceso kryptingumas – ugdymo(si) modeliavimas iš vaiko raidos ir ugdymosi perspektyvos, išskirtinis dėmesys žaidimo pedagogikai ir patirtiniam vaikų ugdymui(si). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų pasiekimų sričių ir priešmokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų kompetencijų dermė:

suderintos jas sudarančių pasiekimų grupės, pasiekimų turinys, jų augimo nuoseklumas (žr. schemą).

Vaiko galių ir kompetencijų atitikties schema

